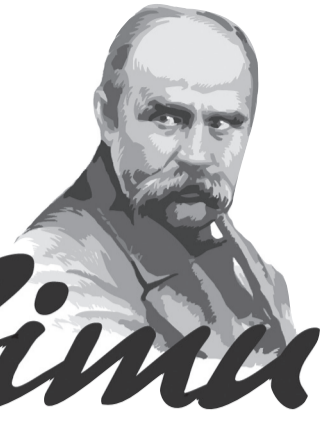

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

9 (1196), 2–8 березня 2023

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

“Ми кров’ю пишемо слова рідною мовою...”

Генерал Валерій Залужний

ПЕРЕДПЛАТА— 2023

Тижневик “Слово Просвіти” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою Інформаційного листа № 1 (вкладка № 1) додатку до “Каталогу видань України “Преса поштою” на 2023 рік (I півріччя)” з доставкою:

1 міс. – 28,39 грн.

3 міс. – 80,17 грн.

6 міс. – 154,34 грн.

Також можна передплатити нашу газету на сайтах “Укрпошти” <https://peredplata.ukrposhta.ua/> та ДП “Преса” <http://presa.ua/>

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Духа не вгашайте!

Минулого тижня воююча (!) Україна провела на загальнонаціональному рівні численні заходи, зокрема конференції, до Дня рідної мови.

Щороку світ ось уже понад двадцять років відзначає в різному форматі цей рідномовний День, підтверджуючи неперехідну цінність для націй, народів, держав цього феномену буття людства. Рішення про відзначення (починаючи з 21 лютого 2000 року) на міжнародному рівні саме такої події було прийнято ХХХ сесією ЮНЕСКО. Хоча приводом для цього стала подія, що відбулася понад 70 років тому. Тоді, 21 лютого 1952 року, в далекій країні Бангладеш відбувся протест на захист бенгальської мови, який було жорстоко придушено, а кількох студентів з університету Дакки було вбито пакистанською поліцією. Нині для понад 170-мільйонної країни, що виборола свою незалежність лише 1971 року, події, пов’язані з боротьбою за бенгальську мову, є історично значущими. Адже захист рідної мови асоціюється ними не інакше, як обстоювання своєї свободи, ідентичності, незалежності, державності. Це той яскравий приклад, коли рідна мова стає найвищим символом віри, духовної й політичної суверенності, національним скарбом.

І те, що багатомільйонна країна, недавно позбавившись колоніальної залежності, на рівні ООН поставила питання про вшанування цього трагічного й водночас звиятного дня боротьби за рідну мову на планетарному рівні, є доволі знаковим етичним і політичним прикладом.

Адже проблема мови універсальна, оскільки завжди зберігала найбільшу значимість і чутливість для всіх без винятку спільнот, держав, політичних режимів й історичних епох.

Мова вважалась найсильнішою зброєю як у руках тих, хто захищав, оберігав своє національне “Я”, так і для тих, хто нищив народи, пропускаючи їх через “плавильний казан” асиміляції, денационалізації, декоренізації, окупації. Як ніхто інший, цю подію і проблему відчувають українці й Україна. Лінгвоцид, етноцид, етноцид упродовж століть супроводжували їх на шляху до свободи, духовної й політичної суверенності. Бо ті, хто намагався упокорити й знищити українців як народ, а це передусім московити та їхнє тоталітарне (в усі часи) державотворення, засвоїли одне дикунське “правило” – знищити народ означає знищити його рідну мову. Тому, проголосивши 24 серпня 1991 року Незалежність, Україна отримала в “спадок” ще й понад 480 історичних актів, циркулярів та указів “наших” поневолювачів щодо вбивства української Мови.

І коли нині, у ці трагедійні часи війни москаля проти України, ми запитуємо себе, а що вберегло і вберігає Український Народ від “винародовлення”, а його Державність від розкладу, Ідентичність від розчинення серед інших, то існує тільки єдина (безальтернативна) відповідь – Рідна Українська Мова; Національна Культура; Історична Пам’ять; Традиція і Віра. Наріжні камені, націєтворчі стовпи Української Держави.

Війна та цінності. Рік повномасштабної агресії московитів за знищення Українськості в усіх її вимірах Ідентичності, Світоглядності, Суверенності, Державності. Вони, як матеріальні та ідеальні явища, стали для нас символами незламності в боротьбі за свою національну Свободу. Вод-

ночас їхня природа духовної, морально-етичної, екзистенційної, націєтворчої, державницької значимості сотворила стрижневу основу для єдності, соборності українства на материзні і поза її межами, народила ту силу народної міцї і звиятги, що закладені в заповідях Святого Письма – “Не вгашайте Духа!”.

Воюючи з рашистськими зайдами, непереможна Українська Нація, щодня втрачаючи в борні своїх найкращих синів і доньок, продовжує, попри все, благочестиву хресну ходу свого всепереможного державницького і національного Буття. Вічного! Бо живе за праведним Божим законом: “Україна була, є і буде!”, віруючи й утверджуючи пророче Шевченкове Слово: “Встане Україна. / І розвіє тьму неволі, / Світ правди засвітить...”.

І хоча за результатами “Світового обстеження цінностей” вони завжди зазнаватимуть змін під впливом геополітичних, культурних, матеріальних, цивілізаційних умов життя, однак мусимо визнати, що аксіологія виховання й творення Української Нації міститиме вікопомні й неперехідні вершинні правила, завдяки яким Вона життєстверджується й перемагає.

Вироблені цінності впродовж століть-тисячоліть звиятгами й працею, духом й етичними почуттями, поведінковими нормами й традиціями народу, його Просвітниками, Воїнами, Державниками стали тими загальнонаціональними чеснотами, які оберігають і живлять український світ. З ними не лише наша минувшина, але й суре сьогодення, а особливо будучина.

Чи не про такі знаки-обереги впродовж усієї життєтворчої дороги нагадував нам

Словом і Чиним Тарас Шевченко та інші Великі Українці? Хіба не слугують вони й донині правдивим дороговказом? Хіба пророчий Тарас, як “національний Мойсей”, не застерігав усіх сущих і майбутніх поколінь Українців про найбільшу загрозу для нашого існування та виживання, стверджуючи: “І могили мої милі / Москаль розриває”; що “москаль незгірша штука: / Добре вміє гріти руки”; “Бо москалі – чужі люде”; що “Україно! Україно! / Оце твої діти / Московською блекотою... / Заглушені!”.

Тоді це зі страхом почула московська імперія “рабів і панів”. А ще чутливіше це Слово правди, сили й віри сприйняв народ український. І “Розкуйтеся, братайтеся...”, “Кайдане порвіте”, “За правду стайте!”, “Свою Україну любіть” перетворилися на справжнє національне знамено боротьби за свободу. Оцей вічний змаг українців за правду і волю був найтяжчим і водночас найславнішим шляхом нашої історії.

А всі ті, хто не волів бачити (“правнуки погані!”), як в усі часи “Кати знущуються над нами, / А правда наша п’яна спить”, – ті назавжди відійдуть за небосхил народної пам’яті з єдиним тавром-йменням – “...Раби, подножки, грязь москви”. Тому, коли нині, навіть у період клятої війни, лунають, як злісні бомбовибухи від московита, скигличі голоси “бузинолюбів” про “немодерність” Шевченка, скажу одне: Кобзар вічний у новітньому баченні нашої непогамованої ніким Віри і національної Ідеї. Він випереджає теперішній час, перебуваючи на передньому фронті з нашими Воїнами, а його ідеали боротьби за Україну, за правду й справедливість живуть серед Народу, йдучи назустріч новим поколінням українців, які поки світ сонця пам’ятатимуть батьківський заповіт Шевченка: “...За неї Господа моліть”.

Подивитись в очі Героїв

Ігор ЗОЦ,
журналіст

Невипадково саме 24 лютого в Національному музеї історії України відкрилась виставка “Азовсталь: нові сенси”. На відстані одного року від дня повномасштабного російського вторгнення в Україну подвиг захисників Маріуполя постає як одна з найтрагічніших і водночас найгероїчніших сторінок війни українців за Незалежність.

Як відомо, територія металургійного комбінату “Азовсталь” перетворилася на фортецю, яку українські захисники з полку “Азов” та інших підрозділів мужньо боронили, перебуваючи в повному оточенні. Понад два місяці Україна вболівала за кожного з наших бійців, захоплювалася силою людського духу в прагненні вистояти за межею можливостей. Так підприємство з давніми виробничими традиціями набуло в суспільній свідомості нового сенсу.

“Тепер це місце асоціюється з героїчними історіями, які ми показуємо. Оскільки радянські сенси відійшли в минуле, історична частина експозиції притлумлена — вона на задньому плані, не актуальна”, — відзначає куратор виставки, завідувач відділу історії незалежної України Національного музею Антон Богдалов.

“Назва “Азовсталь” стала метафорою стійкості та незламності українських воїнів, народу, загалом держави”, — наголошує директор музею Федір Андрощук.

Нові сенси промовляють через історії дванадцяти захисників і захисниць “Азов-

стали”. Їхні особисті речі та спогади рідних, представлені в експозиції, нагадують, що це не абстрактні герої на п’єдесталах, як за радянських часів, це чийсь сини й доньки, кожен із них має особисту історію. Так, в одному з боксів можна побачити боксерські рукавиці та спортивні нагороди одного з полеглих героїв, в іншому — прапор “Азову” і берці загиблого воїна з позивним “Вектор”, бойові нагороди Віталія Красовського. Серед експонатів — підбитий рашистською кулею смартфон, планшет із повідомленнями захисників до своїх рідних...

За різними підрахунками, під час боїв на території металургійного гіганта загинули понад 200 українських воїнів, майже 2,5 тисяч опинилися в полоні — кілька десятків із них загинули під час теракту в сумнозвісній колонії в окупованій Оленівці, декого обміняли, а більшість героїв — досі в неволі...

Одна із зал виставки повністю заповнена фотографіями полеглих захисників.

“На цих світлинах — 183 життя, 183 нездійсненні мрії. Подивіться їм в очі, почитайте їх біографії. Це мотивовані хлопці та дівчата, які поклали своє життя, щоб жили ми. Мета нашого, мого життя — вшанувати їхню пам’ять... Їхньою кров’ю написаний літопис Маріуполя, України, “Азовстали”, — сказала на відкритті виставки Віра Литвиненко, мати загиблого бійця “Азову” Владислава Литвиненка. Пані Віра — голова громадської організації родин загиблих захисників України “Серце назовні”, яка багато зробила для реалізації цього пам’ятного заходу.

Про минулі й теперішні сенси “Азовстали” спонукає замислитись стінопис по центру виставки — людське обличчя між трубами металургійного гіганта. Художник із Рівного Андрій Шостак прокоментував цю роботу так: “Намалював мурал за тиждень. Там дві постаті: образ “Азовстали” і образ людини у складній ситуації, в якій захисники опинилися на “Азовстали”. За-

гиблих дуже багато, це спільний образ”.

Виставку органічно доповнюють світліни бійця полку “Азов” Дмитра Козацького — “Ореста”.

Родзинкою велелюдної та щемливої події в музеї став виступ народного артиста України Тараса Компаніченка, лідера гурту “Хорея Козацька”, бійця 112-ї окремої бригади територіальної оборони.

Виставка триватиме до кінця року з можливістю продовження. А скільки ще пролетить української крові на полях битв із заклятим сусідом — не знає ніхто...

Світліни з фейсбук-сторінки Національного музею історії України

Геніальна Леся та День українки

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

25 лютого з нагоди 202-ї річниці від дня народження Лесі Українки представники громадськості м. Києва вшанували її місце поховання на Байковому кладовищі, а також провели урочистості біля пам’ятника геніальній поетесі в Києві, що на бульварі Лесі Українки. Від імені зібрання громадськості на святкування 202-ї річниці дня народження Лесі Українки, в якому брали

участь активісти ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, співробітники та читачі Бібліотеки ім. Лесі Українки, ГО “Українська патріотична альтернатива”, було ухвалено звернення до Верховної Ради України. В ньому, зокрема, йдеться:

“Рівно рік тому — напередодні Дня народження великої української поетеси Лесі Українки розпочалося і нині триває повномасштабне військове вторгнення рашистів в Україну. Російсько-українська

війна підштовхнула до активного очищення всього інформаційно-культурного українського середовища від колоніального чужинського спадку, нав’язаного нам силоміць під час окупації спочатку московською, а згодом радянською імперією. Перейменовуються топоніми названі на честь загарбників, зносяться встановлені їм пам’ятники і пам’ятні знаки. Настав час позбавитися повністю і від нав’язаних нам московськими окупантами і так званих “комуністичних свят”. Одним із таких існує й досі святкування 8 березня московсько-комуністичного “Міжнародного дня жінки”.

Нещодавно група народних депутатів внесла до ВРУ законопроект, в якому пропонується скасувати святкування “8 березня” — цієї московської ідеологічної “скрепи”, яка нав’язує хибні стереотипи реальності. Замість нього пропонується започаткувати 25 лютого святкування Дня української жінки. Ми одностайно підтримуємо свято 25 лютого під питомо українською назвою. Маємо лише зауваження щодо уточнення назви, власне, українського свята. На нашу думку, кращою була б назва “День українки”, універсальна для всіх вікових груп “пань” і “панянок”...

Адже саме Леся Українка, як символ нескореної вільної Української Людини, заслуговує на те, щоб її день народження став всеукраїнським святом на честь всіх українок. Адже саме вони — нескорені, вільнолюбиві Українки сьогодні, під час російсько-української війни, докладають

неймовірних зусиль для нашої перемоги над ворогом. Разом із воїнами-лицарями Українки захищають нашу країну в лавах ЗСУ, допомагають в волонтерських структурах, рятують економіку України і тримають на своїх плечах українські родини.

Леся Українка у своїй творчості активно боролася проти московського поневолення рідної України, викриваючи злочинну імперську суть московії, яку називала “великою в’язницею”. У геніальній поетки завжди була чітка позиція щодо відносин між Україною та московією — “між нами ніколи не може бути нічого спільного!”. Видатна письменниця добре розуміла, що московити за своєю суттю є дикі імперці-загарбники, які завжди будуть смертельною загрозою для вільнолюбивої європейської України. Тому встановлення свята “День українки” у день народження Лесі Українки, яка все своє життя боролася за визволення рідного народу з московської неволі, якраз і буде достойною відповіддю рашистським загарбникам, котрі знову прийшли на нашу землю поневолювати український народ”.

Леся Українка жила в азійській імперії, в якій її рідна країна і народ всіляко уподібнювались. Імперія воліла називати підневільних українців малоросами. Взявши собі псевдонім Українка, Леся кинула імперії виклик. Міркування письменниці звучать так сильно, ніби мовлені сьогодні: “І скажуть колись люди: коли сей народ пережив і такі часи і не загинув, то він сильний”.

У Києві оголосили лавреата премії “Комікс Року” ім. Леоніда Перфецького

Євген БУКЕТ

Ним став американський журналіст Майк Томпсон і його комікс-розповідь “Українська сталь” про оборону Маріуполя.

Щорічна премія імені Леоніда Перфецького, співзасновником якої є Київське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, традиційно вручається в День українського коміксу — 23 лютого. Саме цього дня 1901 року в с. Ладжинка біля Умані народився сотник Армії УНР, художник-баталіст, графік і автор перших українських коміксів, у яких зображена боротьба УПА під час Другої світової війни, Леонід Перфецький.

Минулого року нагородження відбулося в Києві. Вже наступного ранку розпочалася повномасштабна війна. Українські митці — художники, сценаристи, колористи

— перетворилися на українських воїнів.

“Сьогодні немає необхідності малювати супергероїв — вони існують у реальності, на передовій, — розповідає один з ініціаторів нагороди, засновник клубу RAINHOUSE, доброволець та військовий 3 ОШБр Олександр Рейнс. — Подвиг українців, які обороняють власну державу від переважаючих сил російського агресора, надихає світ. Лавреат премії “Комікс Року — 2022” — це твір американського журналіста Майка Томпсона. В його особі редколегія премії імені Леоніда Перфецького вирішила подякувати кожному митцю вільного демократичного світу, який не стоїть осторонь війни в Україні та підтримує наш героїчний народ своєю творчістю. Мистецтво не може бути поза політикою в моменти, коли йде в прямому сенсі боротьба добра зі злом, коли на наших очах твориться історія”.

У коміксі-розповіді “Українська сталь” розповідається історія азівця з позивним Торк, який обороняв Маріуполь та “Азовсталь”. В особі Торка виводиться художній образ кожного захисника України — хороброго лицаря світла, хто рятує цивільних та захищає весь цивілізований світ від рашистів.

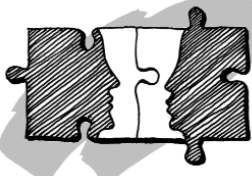
Війна триває. Більшість членів редколегії премії Перфецького з лютого 2022 року служать у лавах Збройних Сил України. На жаль, голова редколегії, один із ініціаторів премії Микола Кравченко (позивний Крук) загинув у березні під час оборони Києва. У боротьбі за Україну Крук віддав найдорожче — своє життя...

Грошову частину премії лавреат вирішив передати на допомогу пораненим українським воїнам — патронатній службі “Янголи Азову”. Саме ця служба займає реабілітацією героя коміксу-пере-

можця — Торка, захисника “Азовстали”.

Просто зараз на полі бою Збройні Сили України виборюють право української нації на власне життя, на власну культуру, на власну мову. Не втрачайте присутність духу. Україна неодмінно перемаже.

Майбуття української мови – у вільній Європі

У Міжнародний день рідної мови відбувся круглий стіл (в режимі онлайн-конференції) “Визначальна роль української мови в українському державотворенні”, організований Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка спільно з науковцями Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, в якому взяли участь 110 просвітянських активістів та освітян з різних регіонів України.

Центральною проблемою обговорення була: виникнення та функціонування державної (офіційної) мови на теренах країни від часів Київської Русі до сьогодні.

На конкретних прикладах і фактах учасники конференції розкрили процес виникнення та конституювання статусу державної мови на теренах України та інших державних утворень в часи утворення національних держав.

Особлива увага приділялася тисячолітній історії вживання рідної мови у сферах культурного, громадського, державного життя від Київської Держави та мовним проблемами сьогодні. Адже після татаро-монгольської навали переважна більшість українських земель опинилася у складі інших об'єднань і утворень. Та попри це, навіть у IV – першій половині VI ст. на землях Галичини і Волині, під владою Польщі, українська мова зберегла статус, близький до державного. Українською мовою іноді користувались у зносинах з польськими королями татарські хани, канцелярії правителів Молдови. І, таким чином, українська мова виконувала функції міжнаціональної. У зв'язку з тим, що згідно з Люблінською унією Литви з Польщею (1569 р.) всі українські землі увійшли до Польського королівства, польською стороною порушувалися права української мови в офіційних ділових сферах. Нав'язувалася і витіснялася українська мова польською і латинською мовами. Те саме робилося в Австро-Угорській, а потім в Московській імперіях, варто лише згадати валуєвський (1863 р.) та емський (1876 р.) та інші циркуляри, якими заборонялось функціонування української мови в освітніх установах, книгодрукуванні та культурній сфері.

Тільки в січні 1919 р. Законом

Директорії УНР українська мова була проголошена державною із забезпеченням прав національних меншин. Такий самий Закон прийняла (15.02.1919 р.) ЗУНР, а на Закарпатті 15.03.1939 р. закріпила Конституція Карпатської України.

Статус української мови, близький до державного, гарантувався положенням ВУЦВК та РНК УСРР. Але аж до жовтня 1989 р. положення не виконувалось, що спричинило обмежене використання української мови як державної, звузило її функціонування на більшій частині території України, гальмувало природний розвиток її системи, що призводило до денационалізації українського народу. І тільки в лютому 1989 р. питання про необхідність надання мові статусу державної розпочали Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка і “Просвіта” та її керівники Дмитро Павличко та Павло Мовчан. А 28 жовтня 1989 р. Верховна Рада УРСР прийняла Закон “Про мови в Українській РСР”, яким державною мовою стала українська. Держава гарантувала її всебічний розвиток і функціонування в усіх сферах життя.

Учасники круглого столу відзначили, що без мови немає нації, мова – це код нації, яка об'єднує українців.

В умовах тотальної агресії росії проти України та українського народу рашисти намагаються зліквідувати українську мову та українську державу, що отримує рішучий спротив українського народу.

Учасники круглого столу в обговореннях заявили, що в нових умовах українська мова стане мовою міжнаціонального спілкування у вільній демократичній Європі.

Володимир СЕМИСТЯГА

Напередодні Міжнародного дня рідної мови у Сумському обласному товаристві “Просвіта” імені Тараса Шевченка відбулася презентація поетичної трилогії “АРАНІ” Людмили Ромен – членкині НСПУ, просвітянки.

Зустріч із талановитою людиною – це завжди радість, відкриття чогось нового, море емоцій і відчуттів, свято душі... А в час війни – це ще й можливість побути серед людей і поспілкуватись.

Цього разу йшла на зустріч у світлицю Сумської “Просвіти” з особливим трепетом – дуже вже цікава, неординарна, неймовірно обдарована гостя завітала до нас.

Людмила Ромен добре znana не лише на Сумщині, а й на теренах України. Членкиня Міжнародної академії оригінальних ідей, трьох Національних спілок України, авторка 17 поетичних збірок, дизайнер і редактор своїх видань, композиторка, співачка, майстриня народного мистецтва, громадська діячка, наставниця творчої молоді – усі її іпостасі годі й перелічити.

Відчуваю велике задоволення від того, що пані Людмила є нашою сучасницею, надзвичайно сильна духом, вартя нашого захоплення і подиву. А ще – вродлива і шляхетна пані.

Представив Людмилу Ромен голова обласного товариства “Просвіта” Олексій Шевченко. Скільки гарних слів він сказав про неї, скільки добрих справ і досягнень назвав! Дізнались ми і про те, як пані Людмила возила з Києва (була кур'єром) перші числа Рухівської газети, яку потім роздавали біля пам'ятника Т. Г. Шевченку в Сумах; про те, що вона 14 років поспіль проводила обласний дитячий літературний конкурс “Диво калінове” імені Дмитра Білоуса, заснованого ВУТ “Просвіта”, і випустила у світ 8 збірників конкурсу, де свої твори побачили понад 800 талановитих дітей.

Вона організаторка багатьох круглих столів, вшанувань видатних людей, зустрічей із читачами, учнями шкіл міста і районів області. Як композиторка поклатла на музику 30 поезій Олександра Олеся і присвятила йому збірку “Скрипка Сонця”, що вийшла друком до 140-річчя поета. Талановита і багатогранна, пані Людмила до справ ставиться з високою відповідальністю.

До вступного слова доєдналася дружина відомого письменника, світлої пам'яті Юрія Царика Галина Царик. Говорила вона душевно, широко, її емоції передались і нам... Презентувала трило-

гію “АРАНІ”, ділилася своїми враженнями, закоханістю у творчість Людмили Валентинівни. “Якби вона більше нічого не написала, крім збірки “Місто моєї долі” про Суми, то й за це ми були б вдячні, бо так оспівати кожен куточок рідного міста могла тільки вона. Тут любов до річечки, скверів, парків, берегів Псла, де прогулювався Олександр Олесь... Книжка цінна вірочками-карбами між поезіями, де подані цікаві сторінки з історії, культури краю, перебування видатних людей тощо”.

Присвятила авторка свою вистраждану за 12 років збірку трилогії “АРАНІ” дорогій своїй родині, синам... Бо нічого ціннішого для людини нема в житті, ніж родина! Ми всі від Рода пішли, тому в нашій мові є слова приРОДа, наРОД, вРОДа, поРОДа, що в своєму корені мають склад – божественну сутність РОД”.

Я розумію зараз, що мої слова безсилі передати все, що ми почули, пережили... Звучали прекрасні вірші. Голос заповнював світлицю і злітав увись, підіймаючи, ніби на крилах, усіх присутніх.

До дня пам'яті Олени Теліги прозвучала пісня на її слова “Вечірня пісня”. А до Міжнародного дня рідної мови з вуст поетки почули прекрасні рядки кола ронделів “Яблунева мова”...

Присутні милувалися килимками, серветками, витканими пані Людмилію на ручному ткацькому верстаті. Є у неї і прекрасні містичні витинанки.

Перед нами відкрився дивовижний світ жінки – матері, яка народила трьох синів, пережила зраду і трагедії, була прикута до ліжка, але не зламалась, а вийшла переможницею у двобої з долею...

Роменлети – новий жанр у світовій поезії – видозмінений нею жанр тріолету. Саме в цьому жанрі і написані збірки трилогії, що були презентовані. Відчуваєш, що пані Людмила прийшла в цей світ, щоб зробити його красивішим, чистішим, добрішим...

“Слово – мій бог!”. Ця теза пройшла через усю зустріч. Як поетка оперує словом, як бачить його наскрізь – ми тільки диву давались...

На закінчення пролунала пісня-молитва зі словами, що йдуть із глибини серця:

*Благословенні будьте Богом,
люди!*

*Хай діти вам під сонечком
ростуть,*

*Щаслива доля хай завжди
вам буде!*

*Молюсь за вас з любов'ю я,
молюсь...*

Були квіти, слова вдячності і захоплення, дарчі написи на книгах... Здивував усіх хлопчик, що зі слезами на очах сказав, як його вразило загибель сина поетеси і рядки з її книги “За синню – син... Реквієм”...

Хай наша вдячність Людмилі Ромен повертається до неї божою милістю і благословенням на довгі і благодійні літа!

Ганна ПЕТРЕНКО

Михайлина БОДНАР,
організаторка та ведуча заходу,
м. Івано-Франківськ

Остання неділя зими у “Просвіті” була сповнена різних заходів. На першу годину поспішали молоді батьки з дітьми до “Батьківської вітальні”, де на них традиційно чекала Любомира Калуська. Говорили про доброту, адже це нев'януча краса людської душі, що прикрашає земний світ. Добра людина допоможе ближньому, без доброти важко жити. І щоб жилось усім добре, у мирі та злагоді, треба творити добрі справи.

У другій половині заняття була організована дитяча дискотека, на якій з дітьми розважались і батьки.

Один день і все життя

Після цього заходу в Музеї шани Шевченка була організована просвітянська година, присвячена дню народження видатної Лесі Українки. Член Правління обласної “Просвіти” Василь Журавківський розповів про Лесину працю у “Просвіті”. Адже в Києві вона була обрана заступницею голови. Розсилала листи українським письменникам, ученим, громадським діячам з проханням надсилати книжки до бібліотеки і взяти участь у написанні науково-популярних книжок для розповсюдження серед населення. Київська “Просвіта” проводила різні заходи, хоча й під пильним

оком влади та контролю. Саме “Просвіта” звернулася до уряду з проханням дозволити заснувати в Києві народну школу з українською мовою викладання.

На творчій діяльності Лесі Українки зупинилася членкиня Ради обласної “Просвіти” Любомира Калуська. Її доповнили учні лицею № 1 (голова просвітянського осередку Віра Василичин), солістка Центру культури та мистецтв Івано-Франківської територіальної громади Леся Мельник та хор Союзу українок “Берегиня”, які виконали твори на слова Лесі Українки.

Тим часом, за планом настав

вечір відпочинку “Кому за...”, присвячений Міжнародному дню рідної мови. Виступив член ради обласної “Просвіти”, професор Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка Микола Лесюк, який розповів про проблеми української мови у сьогоднішні.

“Олена Теліга – приклад для наслідування для наступних поколінь”. Такою була тема виступу керівника літературної секції Центру патріотичного виховання учнівської молоді ім. С. Бандери Надії Гриців.

Голова обласної “Просвіти” Степан Волковецький розповів про першого голову Всеукраїнського об'єднання “Просвіта”, нашого земляка Дмитра Павлич-

ка, з яким працював у Верховній Раді, про його громадську і культурну діяльність.

Художній керівник ОНД “Просвіта” Орест Турок виконав пісню “Два кольори”, яку заспівав весь зал. Ще кілька пісень на слова поета виконав жіночий вокальний ансамбль “Квіти ромену”.

Про роль і завдання “Просвіти” на найближчий час говорила голова Івано-Франківської міської “Просвіти” Марія Гуцол.

Насамкінець членкиня ОО “Жіноча громада” Василя Ткачук, чий син починав з Майдану, добровольцем пішов в АТО, а нині на російсько-українській війні, – з хвилюванням прочитала вірш про Україну, а зал підхопив “Ой у лузі червона калина...”.

Директор Архіву національної пам'яті Ігор КУЛИК: “Маємо розбити ілюзію, що росія – це європейська країна”

Галузевий державний архів Українського інституту національної пам'яті (ГДА УІНП), або Архів національної пам'яті, створено в червні 2019 року на виконання Закону України “Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років”.

Головне завдання інституції – забезпечити вільний доступ до цієї інформації, сконцентрувати близько 4 млн справ та історичних даних радянського періоду з архівів силових органів, які досі їх зберігають: Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, органів прокуратури та судів.

Про те, як працює архів у час повномасштабної війни, спілкуємося з його директором Ігорем Куликом.

Євген БУКЕТ
Фото Тетяни ГОЛОВАТЮК

– Як повномасштабне вторгнення РФ вплинуло на роботу Архіву?

– 24 лютого 2022 року кожна людина мусила приймати якесь рішення. Навіть якщо досі вона могла себе якось убезпечити від подій, що відбувалися з 2014 року. Тож і нам як архіву потрібен був деякий час, щоб зрозуміти, як працювати в нових реаліях, чим ми можемо бути корисні. Ми розуміли, що історія – це важливо, а для нас ще й цікаво. Як цікаво показати невідворотність війни? І як після перемоги показувати цю війну так, щоб нічого подібного в майбутньому не повторилося? Ми вирішили провести історичні паралелі з XX століттям, хоча, звісно, такі паралелі при бажанні можна було проводити й глибше – з XIX, XVIII століттям, періодом козаччини, але оскільки наше завдання зберігати документи репресивних органів комуністичного режиму, то вибір був очевидним. Ми вирішили виготовити наочний матеріал, повзати його по Україні й світу і показати людям, що непокаране зло зростає, що ми ще не до кінця усвідомили, що таке комунізм. Хтось досі намагається довести, що в комунізмі було щось хороше.

Саме тому, щоб розвіяти будь-які сумніви в тому, що комунізм – це не менше зло для минулого століття, ніж нацизм, і окреслити чіткі паралелі з сучасністю, ми зробили фотодокументальну виставку “комунізм = рашизм”. Це 8 стендів, 13 історій про українців XX та XXI століть, які постраждали від радянської та російської влади. Історії вибрані не випадково – вони проводять паралель між злочинами комунізму та рашизму. На кожному стенді – один герой, який став жертвою комунізму, а інший – жертва 2022 року. Ці люди пов'язані між собою професією чи родом діяльності.

На восьми стендах можна побачити архівні документи про репресованих у XX столітті українців, а також свідчення про сучасні злочини російської армії. Ми свідомо не ставили на стенди військових, завдання яких є оборона держави, натомість обирали цивільних. А вже забезпечення від дій росії не може бути ніхто, зокрема цивільні.

Як і у XX столітті, так і тепер, у XXI, йде війна на суцільне фізичне знищення українців. Українці знову – у “розстрільних” списках, проходять через фільтраційні табори, примусову депортацію, масові розстріли, зазнають катувань і мародерства. Обидва режими – комуністичний та рашистський – знищують все українське: людей, культуру, мову, історію. Геноцид проти українців триває.

До роковин початку широко-

масштабної війни запланували показати цю виставку в кількох містах Німеччини. Для цього, завдяки партнерам, виготовлені стенди німецькою мовою, щоб з інформацією мали можливість ознайомитися якомога більше місцевих жителів. Ми прагнемо розбити ілюзію, що росія XXI століття – це така сама європейська країна, як і всі інші, що живе за тими самими демократичними правилами. Насправді, це геть інша країна – з іншою історією, іншими цінностями, що спираються на так зване “право сили”.

Окрім німецької, виставка перекладена англійською, латвійською, литовською, естонською мовами. На фінальній стадії – переклад шведською. Ми шукаємо людей та інституції, які допоможуть перекласти виставку мовами інших європейських країн і відкрити її в їхніх столицях.

– Ви допомагаєте людям шукати репресованих родичів. Що спонукає нащадків дізнаватися правду про пращурів?

– Часто, щоб достукатися до людей, потрібно, щоб вони відчули весь жах тоталітаризму на власній шкірі. Тобто, щоб вони змогли провести чіткі паралелі із собою, своїми рідними і близькими. Пошук інформації про репресованих – це саме та річ, що може допомогти людині дізнатися та зрозуміти історичну правду. Від 2014 року у нас значно зросли запити від людей, пов'язаних із Донецькою і Луганськими областями. Вони хочуть зрозуміти зв'язок між сталінськими репресіями, коли їхні родичів невідомо куди вивозили та їхнім вимушеним переселенням у результаті російської агресії. У багатьох українців з тимчасово окупованих

територій був сумний вибір – або виїхати на підконтрольну Уряду України територію, або, як в 1930-ті, зникнути невідомо куди.

Наразі ми чи не єдина інституція, яка консулює і допомагає шукати репресованих родичів. Завдяки нашим ініціативам українці дізнаються, співчують і роблять висновки, що дозволяють бачити джерело та наслідки російської гібридної війни. У 2022 році число запитів не зменшилося, навпаки людей цікавить більш конкретна інформація.

– Архів національної пам'яті – це європейська практика. Наскільки українська влада усвідомлює важливість повноцінного запуску роботи цієї інституції? А вже в час війни архіви можуть втратити тисячі безцінних документів, як от у Чернігові...

– Європейська практика полягає в тому, що окрім законодавства про доступ до документів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму має бути цивільна установа, що має ці документи зберігати. Саме такою цивільною установою і є Архів національної пам'яті. При всій повазі, але завданням Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Міністерства оборони України та інших силових структур, особливо нині, не має бути збереження чи дослідження документів, створених у неіснуючій нині державі. 25 лютого російські війська обстріляли будівлю СБУ в Чернігові. Під час пожежі, яка виникла внаслідок влучання, було втрачено тисячі документів радянських спецслужб. Але вороги вдарили не по архіву, а по будівлі Служби безпеки України. Якби українське декомунізаційне законодавство в частині архівів було виконано вчасно і в повному об-

сязі, ці документи не були б знищені.

Закон України, прийнятий у 2015 році, передбачав, що всі документи з усіх архівів мали бути передані до Архіву національної пам'яті за два роки. Але все вперлося в приміщення, пошук якого зайняв кілька років. А вже ми маємо найбільшу кількість таких документів у Європі – понад 100 погонних кілометрів (!). Навіть якщо їх просто насипати як цеглу, це буде повних два під'їзди класичної радянської дев'ятиповерхівки.

Коли 2019 року будівлю на Пухівській, 7, у Києві все-таки знайшли, Архів зареєстрували як юридичну особу. Ми швидко зробили проектну документацію. При достатньому і вчасному фінансуванні вже за два роки ми мали б 17 тис. кв. м загальної корисної площі з відповідно обладнаними робочими місцями для архівістів, обладнаним комп'ютерами читальним залом, архівосховищами зі стелажими та коробками для зберігання документів.

В очікуванні реконструкції будівлі наша команда провела на її базі сотні ознайомчих екскурсій. Суспільний резонанс та переконання великої частини українства у важливості створення Архіву національної пам'яті суттєво вплинули на рішення Уряду. Але перші виділені на реконструкцію кошти були перенаправлені на боротьбу з коронавірусом.

Бюджет 2022 року передбачав виділення на реконструкцію 100 мільйонів гривень, але на заваді стало розв'язання росією повномасштабної війни...

– Окрім виставки “комунізм = рашизм”, які ваші основні здобутки за цей рік і які плани після Перемоги?

– Поки триває війна, любувати будівництво немає сенсу, але ми є в планах відновлення України. І я сподіваюся, що реконструкція нашого приміщення розпочнеться одразу після Перемоги. Тож Архів, поки що, не зберігає документи репресивних органів за 1917–1991 роки, але його команда ініціює та втілює актуальні проекти. Серед них: створення алгоритму зручного доступу до інформації про репресованих, з єдиної точки доступу на ресурсі Архіву, створення порадника, що відповідає інтересам широкого кола зацікавлених у пошуку інформації про репресованих родичів в Україні, країнах Балтії та Молдові, створення освітніх роликів про особливості пошуку репресованих родичів в архівах закордонних інституцій (Литва, Латвія, Естонія, Молдова), у яких історично сконцентрована чимала кількість справ радянських спецслужб стосовно українців. Тож інституція поступово стає осередком навколо якого формується культура національної пам'яті.

– Якою уявляєте Перемогу України?

– Я хотів би, щоб в Україні перемоги були одна за одною. Ця Перемога, яку ми отримаємо на фронті, яку нам принесуть Збройні Сили України, – найбільш жадана, найбільш уявна і найбільш очевидна. Її вже скоро можна буде побачити очима і відчутти. Але головне на цьому не зупинитися, щоб це не було останньою перемогою України. А вже ми маємо завершити свій рух в Європу. Поки що нам дали “карт-бланш”, але “домашнє завдання” – боротьба з корупцією, незалежна судова гілка влади тощо – треба буде виконати, щоб стати повноправними членами європейської спільноти. Для мене буде Перемогою, коли ті, хто приймають рішення, зрозуміють, що культура, архіви, національна пам'ять – це основа гордості за Україну, майбутнього нашої держави.

Вірю, що найбільша Перемога у Великій війні дасть почин для інших перемог, які в сумі переважать здобутки за понад 30 років Незалежності. Наше завдання – “клепати” перемоги щодня в кожній сфері, у якій кожен із нас є.

“Люди віддали “Просвіті” свій талент, світло душі, запал свого серця, бо саме просвітянська місія стала їхнім покликанням і долею”.

Марія ПЕЛЕХ,
відповідальна секретарка Чернівецького об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Відповідь варто шукати в тих політичних процесах, які відбувались упродовж багатьох років у нашому суспільстві. Ставлення до важливих складових державності в українській владі було не на користь суспільства, проте суспільство на ці рішення й дії реагувало без належного громадського осуду і спротиву. Думаю, у мене є право так вважати, оскільки вже понад двадцять років маю честь перебувати в керівному складі Чернівецького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

155-річна історія цієї просвітянської організації свідчить: вона завжди обстоювала національно-державні цінності. Без перебільшення, людей, які присвятили себе боротьбі за Українську державу, об'єднує істинна українськість, патріотизм, прагнення утвердити українську Україну. Ці люди віддали “Просвіті” свій талент, світло душі, запал свого серця, бо саме просвітянська місія стала їхнім покликанням і долею.

Головною метою “Просвіти” було і є утвердження державності на засадах української національної ідеї. Турбота про розвиток національної культури, утвердження рідної мови, відродження історичної пам'яті, формування національної свідомості, виховання у молоді найкращих рис української нації – це головні напрями

Просвітяни наближають Перемогу

Нині, коли путінська росія розв'язала людиноненавистливу війну проти України, ми розмірковуємо над тим, чому рашистське військо наважилось порушити кордони суверенної Української держави.

діяльності обласного просвітянського осередку. Просвітяни краю проводять велику роботу щодо збереження національних цінностей, розвитку і функціонування української мови як державної, створення єдиної української церкви, поширення правдивих знань української історії, джерел народної культури.

Особливо болісну мовну проблему ми часто порушували перед владою, яка не хотіла бачити, що тривалий час українці живуть фактично в зросійщеній державі, де ці питання ніколи не вирішувались фундаментально. Як згодом ми переконались, саме це стало однією з основних причин зародження сепаратистських рухів, колаборанства, зрадиництва. Пригадаймо: російськомовні схід і Крим не виявляли особливого бажання вивчати українську мову. А влада за десятки років Незалежності не спромоглась запровадити державну мову в дошкільних дитячих установах та школах цих регіонів. Натомість постійно дискутувалось питання про другу державну мову, про мову регіональну, якою, звісно ж, мала бути російська. Водночас на цих територіях бракувало шкіл з українською мовою навчання, а самі навчальні заклади не були забезпечені під-

ручниками, програмами з української мови та літератури. Історію України не викладали там зовсім.

Чи не тому багато мешканців цих регіонів, так і не ставши свідомими українцями, мріяли про навчання у вишах “братської” росії? І чи не тому сьогодні, коли країні синам й дочкам нашої держави відстоюють свободу України, маємо таку кількість запроданців і колаборантів, які запобігають перед ворогом?..

Як пророче сьогодні звучали слова відомого правника, професора В. Василенка, який кілька років тому попереджав: “Сьогодні війну проти української мови веде влада путінської Росії в режимі спецоперації із залученням багатьох представників вітчизняного політикуму та створеної в Україні “п'ятої колонії”, яка діє під прикриттям численних фінансових і керованих зовні партій, громадських організацій і рухів... Основним знаряддям вибудованої ворогами гуманітарної стратегії є продовження війни проти української мови, яка триває кілька століть і підсилюється помітно тепер, аби досягти головної мети: нищення національної української ідентичності”.

Минуло лише кілька років, і російська війна проти української

мови перетворилась на реальну війну російського фашизму проти нашої держави, і “за поребриком” уже не приховують, що мають на меті знищити Україну як державу, а українців – як націю.

У цей непростий для нашої держави час усі ми маємо об'єднатися навколо ідеї українства. І це є сьогодні одним із важливих завдань “Просвіти”. Ми залишаємось організацією, яка, перебуваючи в самому вирі громадського життя, несе людям слово правди і віри в нашу перемогу над ворогом. Ефективною формою роботи зарекомендували себе круглі столи та конференції, які просвітяни проводять разом із викладачами вишів, учителями шкіл, обговорюючи актуальні проблеми сучасності. Найгостріші питання, що потребують втручання місцевої і центральної влади, знаходять своє вираження у зверненнях, які ми постійно готуємо, надаючи їм гласності й публічності в засобах масової інформації.

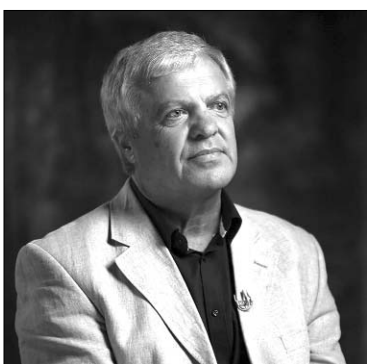
Під егідою нашого просвітянського осередку вже 30 років виходить дитячий літературно-просвітянський журнал “Українська (віднедавна – Буковинська) ластівка”. Чергове число за 2022 рік повністю присвячене війсьній тематиці. Плануємо через волон-

терів відправити цей випуск на фронт. У стадії підготовки книга “Сторінками “Ластівки” минулих років, де будуть зібрані найкращі твори, які публікували в часописі протягом тридцятирічного періоду творчого життя.

В умовах російсько-української війни просвітяни переорієнтували свою роботу на допомогу фронту. Багато з них стали волонтерами, збирають кошти на автомобілі, відправляють на фронт найнеобхідніші речі: одяг, бронезилети, харчі, ліки, плетуть сітки для воїнів.

У газеті “Буковина” постійно готували сторінку під рубрикою “Просвітянські обрії”. Значну роботу проводять і районні об'єднання. Найактивніші – Заставнівське, де головою Світлана Масловська та Вижицьке (голова Дмитро Никифоряк). Спільно з телевізійним каналом ТВА та обласною науковою бібліотекою ім. М. Івасюка започаткували проект “Життя з присмаком війни”. У цих передачах ми порушимо найактуальніші просвітянські проблеми.

Найбільше наше бажання – бачити Україну вільною, сильною, квітучою державою. А ще – щоб Україна стала справді українською. За це сьогодні тривають кровопролитні бої з ненависною російською ордою. Ми пишаємось тим, що в цій священній боротьбі разом із українським військом наближають перемогу і просвітяни – люди, для яких працювати для України є покликом серця й душі.

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук,
професор, журналіст

У “Лицарів правдивого слова” перші дві євростипендії

Про те, як “Слово Просвіти” опинилося в Італії, і як там зреагували на публікацію “Герої не вмирають – якщо їх пам'ятають”

го розмежування. Тут – протилежність тому, про що офіційно повідомляють. Читаєш цих юних і мимоволі запитуєш себе: чому про таке і в такому ключі у нас мало пишуть професійні журналісти, чому фальшивлять політики, чому уникають правди про Донбас і навколо нього державники?”

Згодом студенти активно писали есеї і за іншими вправами: “Зорі в калюжах”, “Обличчя з фотографії на стіні”, “Моя хата скраю?”, “Про лебедину вірність і людську підлість” тощо. А платформи для оприлюднення стало “Слово Просвіти”, з яким університет уклав угоду на постійну творчу співпрацю. Вибірку кращих публікацій, які, переконаний, не оминуть майбутні дослідники історії теперішньої журналістики, став подавати “Український Інформаційний Простір” – чи не єдиний науково-практичний журнал в Україні, присвячений журналістиці.

Як народився рух “Лицарів правдивого слова”

До такого кроку спонукала нова ініціатива столичного Майдану – магнетичного сакрального для всіх українців місця. Адже тут кожен сантиметр бруковки просякнутий духом, силою, вірою, снагою, одержимістю ніким і ніколи Невпокореної Нації.

Від торішнього літа на одному з мармурових парапетів Майдану, що поближе до Головоштамту, з'явилася дивна, вручній роблена й обтягнена водонепроникною плівкою річ – “Книга в коробці”. Сюди ініціатори закликають вкладати списані довільно аркушики паперу.

Про що і про кого?

Заклики такі: поділіться історією втрачених близьких людей; покладіть під коробку цей текст; позначте на окремому прапорці ім'я героя.

Таких прапорців довкола цієї коробки – вже тисячі і стільки ж – списаних аркушиків паперу, які стабільно складаються до неї і щодня забираються.

До втілення цієї ініціативи зі створення мартирологу полеглих героїв російсько-української війни одними з перших долучилися й мої вихованці – студенти-журналісти КНУКІМ. Цього разу – творчою вправою “Розкажи історію полеглому Герою”. Добірка їхніх есеїв у “Слові Просвіти” (число від 13 жовтня 2022 року) мала назву “Герої не вмирають, якщо їх пам'ятають”.

І сталося маленьке диво. Саме ця добірка матеріалів опинилася за кордоном і привернула увагу однієї небайдужої українки в Італії Тетяна Іванів (Гавриленко), коріння якої з Черкащини. Вона й показала опубліковані студент-

ські тексти одному італійському журналісту..

Так на чужині виникла ідея підтримати творчі потуги юних, талановитих і патріотичних студентів-журналістів. Недавно з Італії надійшли перші дві разові

стипендії. І нехай вони невеликі (по 50 євро), але досить промовисті. Головним у цій справі є добрий початок. Далі, сподіваюся, буде.

Перші “Лицарі правдивого пера”

Мені випала честь вибрати з поміж гарної когорти юної пишучої братії два перші місяця.

Отож, першими стипендіатами руху “Лицарі правдивого слова” стали студентка четвертого курсу Тетяна Антоненко та першокурсник Ян Рябінін.

Коротко про цих лавреатів.

Тетяна Антоненко – незряча. Але сили, оптимізму й духу в цій дівчині стає настільки, що вона й сама самостійно йде по життю й інших веде за собою. А пише так, що мурашки під шкірою оживають. Вже другий рік, як юнка з прикиївського се-

ла живе окремо від батьків, наймає квартиру в Києві. Працює на двох роботах, а у вільний від роботи час проводить екскурсії в Київському музеї темряви. Виявляється, є такий. А її “переможний” есеї називається “Незрячі часом ведуть за собою зрячих”.

Ян Рябінін із Маріуполя. Герой його есею “Тато-хмарка” Ігор Краснобріж є позивним “Козацький” – також звідти. На фотографії до цього матеріалу Ігор сфотографований зі своєю дворічною донечкою Майєю. У військовій формі з каскою. Йому дали відпустку додому лише на добу.

Не втримаюся, щоб не навести короткої витинки з цього есею: “У розмові з дружиною Ігор дивився на неї якимось поособливому. Прохання було єдине: сфотографувати його з донькою, на згадку. То було останнє фото. На вічну пам'ять... 15 березня йому виповнилось 27, а 16 березня його взяла куля. Тепер маленька Майя на запитання про тата завжди відповідає: “Мій тато-хмарка...”

Трагічна, але світла та зворушлива історія. А тепер про прикре.

Майданівську історію зі створення мартирологу полеглих героїв ніхто з українських ЗМІ, крім “Слова Просвіти” та “Детектор-Медіа”, більше не помітило. Не викликала вона інтересу ні у телевізійників з “Єдиних новин”, ні в інших центральних чи місцевих друкованих та мережних видань України.

А дарма!

Адже уваги широкого загалу достойні як юні “лицарі правдивого слова”, так і ті, кому вони присвячують свої перші журналістські нароби – численні герої, історії яких чийсь небайдужий руки щодня складають у саморобну скриньку на Майдані.

Ярослава РІЗНИКОВА

Так сталося, що оте нещастя, яке вважає себе “великим лідером”, обрало для розв’язання широкомасштабної війни проти нашої Держави 24 лютого 2022 року – день, коли талановитий поет, прозаїк, педагог, громадський діяч, в’язень сумління, знаний вчений-мовознавець, фахівець з порівняльного та історичного мовознавства Олекса Різників (за сумісництвом – мій тато) мав відзначати свій 85-літній ювілей.

Нині йому 86!

Він має за плечима неординарне життя, сповнене складних подій і поворотів, позначене не лише низкою творчих здобутків, а й освітлене участю в боротьбі проти тоталітарного режиму, палкою любов’ю до України, послідовним відстоюванням права українського народу на власну культуру, власну мову, що “була списана, призначена на злам”.

За свої погляди письменник був двічі ув’язнений, відбув два терміни в радянських концтаборах.

У страшній атмосфері одиночної камери, куди потрапив після першого арешту за звинуваченням в антирадянській агітації наприкінці вересня 1959 року, внаслідок болісного внутрішнього діалогу арештант Різників пережив своєрідний катарсис.

Він, виходець із Донбасу, метався по камері і картав себе за те, що так пізно зрозумів, що він українець! “Чому я пишу додому листи російською, якщо ми все життя говоримо вдома українською? Чому я підписуюся “ваш син Алексеї”? Я ж маю бути Олекса! Скільки разів мені казав друг і сусід Микола Вінграновський: “Пиши своєю мовою! Чому ти граєшся?”.

Друге народження відбулось! Першим, кому він розказав про своє переродження, став подільник Володя Барсуцький, коли 1 січня 1960 року їх звели в одній камері одеської тюрми. Тут вони уже удвох прийняли рішення перейти повністю на українську мову.

Згодом О. Різників писав: “Я зовсім не думав – та й не міг думати в той час – на яку небезпеку наражаю я себе і своїх близьких, а з іншого – не знав, що це є перші кроки на путь спасення. І зовсім не думав я – та й не міг думати в той час, – що Мова обере мене своїм служителем, своїм адептом, своїм жерцем. Не знав я ще тоді – що Мова простягне мені руку і врятує мене від зневіри, від трясовини, в яку я тоді поринав. Бо Мова – всепроникаюча духовна субстанція, у якій існує матерія й сама людина”.

Отримавши півтора роки ув’язнення, тато сидів у таборі ЖХ-385/11, с. Явас у Мордовії. Дружив із Сергієм Бабицем, з поетом Сашком Григоренком, з Василем Процюком, бачився з кардиналом Української Греко-католицької церкви Йосипом Сліпим, який відсидів 18 років у радянських таборах.

Спілкувався з незламними українськими повстанцями 25-літниками, які по доброму сміялися над таким дрібним терміном його ув’язнення і вчили його незламності духу.

А Мова вже не відпускала і вела.

І в тих жажливих умовах він знаходив можливість займатися йогою, вчити польську, литовську мови, постійно писати вірші – і вже жодного російською.

Однією з найрадісніших подій став дозвіл на придбання у 1960 році через “Книга – поштою” унікальних чотири томи “Словника Грінченка”. В умовах хрущовської “відлиги” О. І. Білецькому, І. К. Білодіду, Л. А. Булаховському, В. С. Ільїну, М. Т. Рильському вдалось проштовхнути перевидання “Словника” фотомеханічним способом. “Ми їх брали тремтячими руками, дехто з політ’язнів цілував їх, притискав до грудей, до серця”, – розповідав тато.

Після звільнення – заочне відділення філологічного університету (1962), де він сформувався як дослідник з власним ба-

Багатокрилість Олекси Різникова

ченням мовознавчих проблем. Знайомство зі Святославом Караванським, Ніною Строкатою, Галиною Могильницькою, з прекрасними викладачами філфаку Миколою Павлюком, Василем Фащенком, братами Данилками, Андрієм Незвідським та іншими талановитими й непересічними людьми.

Творча літстудія – Володимир Яворівський, Анатолій Колісниченко, Олекса Шеренговий, Микола Суховерхий. Чудовий гурток польської мови, де він був старостою.

Робота в газетах, постійне віршотворення і Моводослідження.

Йому пророкували гарну наукову кар’єру – у відзиві М. Павлюка на дипломну роботу студента О. Різників “Складівниця української мови” від 1968 року є промовиста фраза: “Автор роботи самостійно розробив принципи будови словника, практично опрацював існуючі погляди на поняття “склад” і місце його у фонетичній будові мови... як нам здається, перше такого роду дослідження взагалі у нашому мовознавстві”.

Йому пророкували широкий письменницький шлях – в 1969 році у видавництві “Маяк” мала вийти книжка віршів “Вибухає весна”. Але її випуск все затримували, аж поки 11 жовтня 1971 року поета заарештували знову. Його подільницею стає славна Ніна Строката-Караванська. 19 травня 1972 року суд відміряв їй 4 роки, а йому – 5 з половиною.

Себто майже в чотири рази більше, ніж за російськомовну антирадянську листівку! Серед закидів – “він носить вуса”, “співає українські пісні”, “колядує”, “не з тими спілкується”, “пише і розповідає неправильні вірші”, “читає самвидав”. Як гірко зазначив пізніше тато – “просто я винен тим уже, що українець, і ця вина з народження твоя!”...

Судимого направлено до табору ВС-389/36 с. Кучино Пермської області. Але знову Мова підтримувала, допомагала і надавала сил. Він продовжує свої мовознавчі студії, не знаючи, що вони будуть оприлюднені лише... через понад 20 років.

Батько розповідав: “Після роботи я розкладав на ліжку словники, свої зошити і починав працювати – вибирав однокореневі слова, випишував, укладав свій словник...”

Ліжка у бараку були двоюрисні, я спав на другому ярусі. Піді мною – Левко Лук’яненко, недалеко харків’янин Анатолій Здоровий, кандидат технічних наук, але він дуже цікавився мовою нашою, далі – Олесь Сергієнко, син знаменитої Оксани Мешко, а ще Євген Сверстюк, Володя Мармус, Дмитро Гриньків, Василь Долішній, а поміж ними – десятки полонених воїнів УПА із Західної України – так що

було мені з ким радитися.

Працював я стоячи! Стоячи, аби не сидіти! Ми ще й жартували, що коли я стою, то здається, що я не “сиджу”.

А оскільки в О. Різникові швидко поєдналось наукове концептуальне мислення з даром феноменального лінгвіста й не менш феноменального поета, то він починає опрацьовувати сонетні форми, причому, свідомо відмовляючись від чотирьох чи п’яти рим, характерних для класичного сонета, а базуючись всього на двох:

*На моїм гралі дві струни,
Бо решту вітром позривало.
І ось в руках держу цурпалок.
Покинуть? Боже борони!..*

“В камері в мене два дерев’яних ліжка, ходити можу лише взад і вперед. Так і слідство бачило у моєму житті лише чорне і біле...”, – так пояснив він свій нестандартний підхід у передмові до книги сонетів під назвою “Двострунне грало”, що побачила світ лише у 2002 році.

Там, за ґратами, народжувались вірші, сповнені душевного болю, – “Вигасання голосу”, “Відчай” або:

*Розігнався був, щоб головою в стінку,
Та вчасно задав, що заборонено стукати
Посеред горобиної ночі...
Але саме там народились й вірші-пердчуття зовсім іншої тональності:
Уже світає, донечко, світа...
Упав на серце солов’їний спів...*

Або:

*Очунюєм, як мрець із небуття.
Свідомість проясняється помалу...*

Чи:

*Нова релігія вітрила підійма.
Хоч і вітрильника самого ще нема –
Та море є, попутний вітер віє!*

Там же, за ґратами, енергія інтелекту і духу Олекси Різникова проросли програмними оптимістичними віршами – “Багатокрилість” та “Озон”.

І сталося справжнє диво: ці та ще п’ять віршів були опубліковані у 1977 році в Мюнхені в книзі “Поезія з-за колючих дротів”. Їх, як і десятки поезій інших в’язнів, у пам’яті вивіз юнак з Дніпропетровщини, політ’язень Ар’є Вудка, єврей за національністю.

Наближаючи розпад СРСР, О. Різників разом з іншими побратимами-в’язнями сумління брав активну участь в організації Народного Руху України, Товариства української мови, згодом “Просвіти”.

Навесні 1990 року виходить нарешті довгоочікувана перша книга поезій

“Озон”. Восени він бере участь у Всесвітньому форумі поезії “Золотий годин” у Києві, а у грудні його приймають до Спільки письменників України. У 1997 році О. Різників увійшов до керівництва Всеукраїнського “Меморіалу” ім. В. Стуса, певний час був головою Одеської обласної організації “Просвіта”.

Він плідно працює – одна за одною починають з’являтися книги “Терновий вогонь” (1993), “Наодинці з Богом” (1998), “З людей” (2000), “Ідло 33-го: словник голodomору” (2003), “Окупація” та “Сміх на гаку” (2005), епічна поема “Глейко з бога Турейко” (2012), “Промінь з Одеси” (2000), “Маюселла” (2018) та понад сотні публікацій в пресі.

Мене ж найбільше вражає його філологічний доробок – це десятки статей, унікальні “Складівниця української мови” (1999, 2003); “Спадщина тисячоліть” (2000), що витримала вже шість доповнених перевидань; “Одноримки. Словник омонімів” (2001).

Він буквально мольфарствує над українським Словом:

*Причарований чарами чар-очей чарівних,
очарований падаю до чаруючих ніг.
О чарине, чаруюча чаруванням чаринь,
твоє чаро чарисніше чарівніших богинь.
Твоє чаро чариснее чародійно чарить,
причаруй, чародійнице,*

*причаровану мить.
Причаруй розчарованих чаром чар
чарівних,
розчаруй очарованих чаробавством
чарих.*

*Із чарівної чари ми твої чари н’ємо.
Душу чарами чаримо...*

Не н’ємо – чаримо!”

Чи сонет № 125, писаний на Пермщині:

*“ЗаВІДує, проВАДить чи ВЕДе
лиш той, хто ВІДає, а СВІТ не знає.
Хто ВИДить все, то той і ВІДує має,
в незВІдане від ВІДомого йде.
Він, як ВІДун, усім поВІДомляє,
провозВІШа, розпоВІДа про те,
яка їх ВИДозміна жде
у дні новому, що уже СВІТає.*

*Бо ВІДа – сВІТ, сВІТанок, сВІТло, День
і усВІДомлення – сВІТогляд розВІДняє,
і ВІДпоВІдно, в неВІДь йде ВИДець,
хай сВІДок тільки соВІСТь споВІДає,
а сВІТоВІД всеВІД не підВЕДе...
Хто ВИДить все, то той і ВІДує має”.*

Або його відомі “одноримки”:

*Сину вже не до коси:
вплив човен з-за коси,
в нім руських дві коси.
Батько сердиться: “Коси!
В човна очі не коси!”*

тощо.

До цього часу він продовжує працювати над неповторним “Кореневим словником української мови”, у якому зібрано понад 6000 кореневих основ, на базі яких упродовж багатьох тисячоліть витворювалася українська мова. Капітальна книга “Словогрона Духу” (2015) стала початком оприлюднення цього словника.

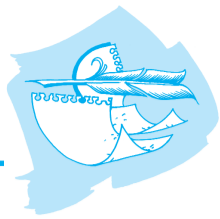
Скоро від представить книгу “Розумовний обшир України-Руси (перша півсотня кушогрон)”, що вже в друкарні.

Також найближчим часом буде презентовано “Бібліографічний покажчик”, підготовлений чудовим колективом Одеської національної наукової бібліотеки.

Нині пан Олекса очолює Одеське відділення Всеукраїнського товариства політ’язнів і репресованих та є головним редактором Всеукраїнського журналу “ЗОНА”.

У свої 86 він продовжує активно працювати з молоддю, є літературним консультантом обласної організації НСПУ. Семеро з його вихованців літстудії “Гарт” стали членами Національної спілки письменників України!

З роси і води, тату!

Душе моя! Безмежностям у вічі Так довго не дивись, перепочинь!

Дмитро ПАВЛИЧКО

Лелеченьки*

З далекого краю
Лелеки летіли,
Та в одного лелеченьки
Крилонька зомліли.

Висушила силу
Чужина проклята,
Візьміть мене, лелеченьки,
На свої крилята!

Ніч накрила очі
Мені молодому,
Несіть мене, лелеченьки,
Мертвого додому!

1964

* Цей вірш став піснею з музикою
Олександра Білаша

Долиною туман тече*

Долиною туман тече,
Не чути плеску хвилі його.
Припав я брату на плече
Край лісу яворового.

Мене задужали вітри,
Ослабли корені мої.
Зосталось два, а може, три
Листочки яворовії.

Навколо сумно і голо,
І чути подихи зими.
Сповилося моє чоло
Думками яворовими.

Від холоду не чую ніг,
Кінчається життя моє,
І налітає тихо сніг
На серце яворовеє.

А брат мій каже: “Не журись,
Не впадемо ніколи ми!
Підпалим небеса колись
Вогнями яворовими!”

1965

* Цей вірш став піснею з музикою
Олександра Білаша

Стіною чорною іде гроза,
Як постріли гарматні, грім гримить.
У зворах вітер вис-скавулить,
Смереки гнуться, як тонка лоза.

Хтось небеса ножами проріза —
Стуляються на небі рани вмиють.
Я чую: в мене на щоді тремтить
Краплина дошова, немов сльоза.

“Тікай!” — кричать з колиби вівчарі,
А я стояти буду надворі,
Удвох із громом небо сколихнем.

Вдихну я в груди племін
Блисканиць, —
Щоб перед ворогом не власти ниць,
Щоб дихати в його лице вогнем!

1957

Погляд у безконечність

Душа моя виловлює очима
Те, що звичайним поглядом не ймеш.
Десь там, неначе в неба за дверима, —
Простори без початку і без меж.

Туди летить все чорне, все червоне,
Все біле, все криваво-золоте,
Всіх кольорів і барв земних мільйони,
Як мрево, що само себе плете.

Летять просякні блискавками хмари,
Як тельбухи звірячі, гадів брідь;
Ти думаєш — то в космосі пожари,
Чужа планета вибухла й горить.

Куди ж той рух? І хто, з якої урни
Той попіл висипає? Придивись!
Тобі здається — то летять Сатурни,
В безодню падає скеляста вись.

Аж ні! То людства спалене, розбите
Життя летить у власних кольорах;
То наших мрій сліпі метеорити
Забитих нас несуть нікчемний прах.

Душе моя! Безмежностям у вічі
Так довго не дивись, перепочинь!
Ми летимо, боги, погаслі свічі,
Підмурки поруйнованих святинь.

19.01.2016

Вони

Вони — брати. Дві голови зміїні
На їхньому державному гербі;
Одна сміється, друга Україні
Рве прапори злотисто-голубі.

Вони — брати. Знімають з нас вериги
Сусідів наших, а свої дають,
Тяжкі кайдани, ніби вічні криги,
Що біля полюса не розтають.

Вони — брати. Беруть в обійми зразу,
І затискають люто, як чужі.
Цілуєчи, передають заразу
Ненависті до людської душі.

Вони — брати. Їх мрія — менших бити,
Привчати до скигління та плачу,
Нікого більше, тільки їх любити,
Сприймати людство, ніби саранчу.

Вони — брати. Тисячолітні дзвони,
Украдені із київських церков,
Гудуть їм досі... Нині ж їх колони
Ідуть по нашу животворну кров.

Вони — брати. Б'ють “Градами”
спрожогу,
Своїх стинають і стинають нас,
А втім гуманітарну допомогу
Везуть на вкритий трупами Донбас.

Вони — брати і вороги. Це страшно,
Бо Каїн любить мертвого братка.
Віки нам треба битись невиснажно,
Коли незрадні подих і рука.

Вони — брати і вороги. Одначе
Спасибі їм за те, що ми живі,
Що Україна не клячить, не плаче
І чує в собі сили фронтіві.

І пізнає з ворожого огрому
І фатум свій, і значення своє —
Стояти на сторожі свого дому
І людськості, що все переживе.

23.08.2014

Лист до матері

Спасибі, мамо, я не вбитий,
Лежу під кулями в бою,
Недоторканий, заповитий
В молитву та любов твою.

Небо в зорях наді мною, мамо,
Поруч грає Дону течія,
А позаду — Україна, мамо,
У садах, як стежечка твоя.

Молись, та не ридай з розпуки,
Бо я зійшов з твоїх колін,
Щоб вирости і взяти в руки
Свободи й правди карабін.

Небо в зорях наді мною, мамо,
Поруч грає Дону течія,
А позаду — Україна, мамо,
У садах, як стежечка твоя.

Молись, не плач, а як загину
В крові московської орди,
Свою хустину в домовину
Мені на очі поклади.

Небо в зорях наді мною, мамо,
Поруч грає Дону течія,
А позаду — Україна, мамо,
У садах, як стежечка твоя.

10.04.2015

Наш прапор

Хлопці, відпочиньте після бою,
Подивіться в дальні небеса —
Український прапор над Московью
Сяє, наче Господа яса!

У Москві ніхто не гляне д'гори:
Жити хочеш, то дивись вниз;
А наш прапор лине понад зорі,
Крізь п'тьму, неначе світла спис.

Кремль поник, сховався щонайнижче,
Згас Москви фальшивий зодіак.
В небі — синьо-жовте полотнище,
Як свободи світової знак.

Україна — мучениця-мати —
Окропила прапор наш слізьми.
Буде він горіти й не згоряти,
Наче сонце на кордоні тьми.

На кордоні й там, де під землею
Лігвище імперії гние
І планету трупністю своєю
Знищує, немов майно своє.

Хлопці, приготуйте скоростріли,
Бо скрипить новий ворожий сказ!
Знайте: континенти вас уздріли,
Людство помолилося за вас!

Київ, 25.08.2014

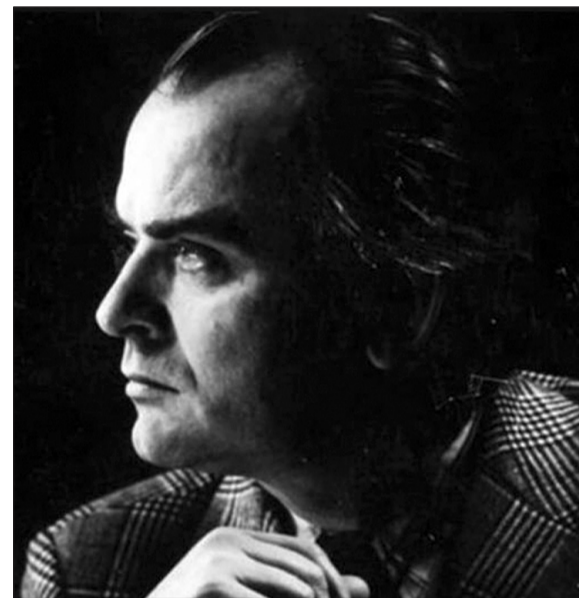
Людина

“Людина — звір, що здатний
усміхатись!”
Римська приповідка

Я став людиною в шістнадцять літ,
Ув'язнений в містечку Яблунові.
З вікна я бачив, як злітає цвіт,
Що білим бувши, зчервонів од крові.

Картавцев катував мене в тюрмі,
Мов кінь, іржав, сміявся з мого крику;
Прислужники стояли, як німі,
Дивились мовчки на людину дику.

Ніхто не усміхнувся, навпаки,
В очах присутніх я побачив сльози;
А то були солдати, юнаки,
Їх погляди згортались, як мімізи.

І в камеру внесли вони мене,
І я подумав, що повік нестиму
На моїм тілі побиття жажне,
А в голові — велику мудрість Риму.

Я зізнавався, говорив не все,
Дивився в люті очі кадебіста;
Я знав, мене неправда не спасе,
І не врятує правдомовність іста.

Минулося. Я після катувань
Вже не питався, що то є людина,
Чи Бог вона, чи сатанинська хлань,
Вона — в мені так само не єдина.

В моїх блокнотах я знайшов папір,
Де збереглася дуже дивна запись:
“Людина знищує сама себе, як звір,
Але при тому здатна усміхатись!”

2006

Борися й живи!

Чути скорботні дзвони з Хатині.
Що там, братове? Пожежа? Війна?
Ні, то від болю й ганьби в домовині
Янка Купала прокинувся нині
І заривав, як труба сполошна:
“Горе! Московство вертається знову!
Вся Білорусія, наче Хатинь:
Спалюють душу, історію, мову,
Мамину пісню, зорю світанкову, —
Все обертають на попіл і тлінь.
Рідного прапора білі обриси
Спалені в рабській, підлій крові;
Згиньте ж навіки, як обри чи пруси,
Полумосквини й напівбілоруси,
Що продались ненажерній Москві!”
Плаче Купала. Зганьблює бидло.
Та Калиновський не плаче. Йому
З шаблею спати в могилі набридло —
Кличе він бити двоглаве страшило,
Вщент руйнують тристалітню тюрму.
Встаньте, Максими, Янки, Якуби,
Ригори, Ніли, Пятрусі, Василі,
Встаньте, брати мої, свободолуби,
Проти нової хатинської згуби,
Встаньте, Антеї, на рідній землі!
Чути залізо в білоруському дзвоні,
З мертвих встають нездоланні полки,
Грають знамена біло-червоні,
Не віддадуть москалеві “Погоні”
Славні шушкевичі і позняки.
О Білорусіє, бита журбою,
Рвана манкуртами, псами Москви,
Будь же собою, а не рабою,
Не покидай нас у розпалі бою,
Ти ж невмируща — борися й живи!

1996

Йде з Москви на Україну плова

Йде з Москви на Україну плова,
Буря, кров'ю низана з нутра...
Покришки і скати — міць гумова
Нас обороняла край Дніпра.

Рятували нас машин колеса,
А тепер на нас мотори йдуть,
Розтинають нашу землю леза —
Ржавої імперії могуть.

Тож тепер потрібні нам окопи —
Видима й жадна передова,
Спогади про славні Конотопи,
В бій благословляючі слова.

Беркути стріляють в наші чола,
І московська люта солдатня.
Кров тече гаряча, юна, гола
В Києві, біля мого коня.

Нас в тюрму нову з тюрми старої
Янукович гонить тишком.
Нам тепер потрібно тільки зброї,
Спокою й студеного ума!

Конча-Озерна, 2014

Війна

Війна народу нашого з Москвою
Триває і триватиме допоки
Не згине дух московського фашизму,
Не вмруть його керманічі й пророки.

Москва імперією бути прагне,
Отож не треба їй Донбасу й Криму.
Їй подавайте Київ і Карпати,
Всю Україну, Богом сотворимо.

Про це не думають всі наші півні,
І всі братерства й миру кукурикі,
Що в президенти рвуться, як скажені,
На мить герої, а хахли навіки!

Та не кажи, що в нас нема народу,
Бо хто ж то впав на Київським Майдані,
Кого вбивали там чужі солдати,
Кати з московської Тьмутаракані?

Кого велів стріляти Янукович,
Скажи мені, моя Небесна Сотне!
Я прізвиська твої щодня читаю,
Немов на небесах письмо скорботне.

Війна народу нашого з Москвою —
То доля наша, воїнів Європи,
Як ми впадем, впаде Париж і Відень,
І Рим простелиться Москві під стопи.

І, може, аж на каменях руїни,
На спаленищах правди і свободи
Господь підніме прапор України,
І вийде сам на піднебесні сходи,

І каже нам: “Не падайте з розпуки,
Бо ви — земля, але не безголова, —
Розп’ята, взята ворогом на муки,
Але ж не вбита досі ваша мова!”

2016

Благослови, мій Боже, Україну,
З’єднай водно всі київські церкви,
Завмерлу нашу мову оживи,
Козацьку славу підними із тліну.

Я смерть свою молитвою зустріну,
Вклонюсь Тобі з-під каменя й трави,
Але не дай, щоб служники Москви
Знов обернули край мій на руїну!

Не допусти на княжий трон хохла,
Згаси в серцях патріотичні чвари
І засвіти будучини світла!

Але як ми достойні лиш покари —
Не муч Сибірами, пошли пожари
І немічних рабів спали дотла!

2004

Дмитро Павличко з внуком Данилом. Стопчатів, 2014 р.

Чорний день

Пішов у кращий світ Дмитро Павличко.

Для тих, хто не знав, це — мій Дідусь і Вихователь.

Вірю, що Тебе там, нагорі, зустрінуть із почестями багато запальних та відомих Мужів.

Вірю, що для Сенеки і Луцилія, Платона і Сократа буде велика честь прийняти Тебе в свої ряди борців за правду і справедливість.

Прочитай їм свою поему “Учитель”, за яку Тебе хотіли висунути на Нобелівську премію. Давнім і великим мудрецем буде дуже приємно, що Ти їх там згадуєш.

Макіавеллі та Аристотель із захопленням прочитають Твої два томи “Української національної ідеї”, яка є блискучим додатком та продовженням безсмертних ідей в легендарних трактатах “Державець” та “Політика”.

Обнімуть Тебе Шевченко із Франком, з якими Ти мав таємний та незвіданий духовний зв’язок упродовж життя.

Найвеличніші поети людства, такі як Шекспір, Бодлер та багато інших, подякують Тобі за працю над перекладами їхніх творів, завдяки яким вони можуть доторкнутись до струн душі українського читача. Певен, для них буде честь запросити Тебе до їхнього літературного клубу, учасники якого закликають повставати і боротись проти зла і пекла на землі.

І, звичайно, Ти побачиш свою дочку Соломію, яка допомагала Тобі з перекладами і Ти її називав своєю вчителькою. Вірю, що вона Тебе познайомить зі Симоном де Бовуар.

Зі сльозами на очах Тебе зустрінуть Гесе та Камю, бо вони так часто жалілися, що їм не вистачає людей, які стали Людьми.

Юнг і Ніцше із вдячністю читатимуть Твою інтимну лірику, яка відкриває потаємні куточки тонкощів психології сексуальності та кохання.

Безумовно, вони знайдуть відповіді, які не змогли опанувати за життя:

*Хочеш бути, як монашка,
Та чинити все опроть:
Цілуват голівку цвяшка,
Що заходить ніжно в плоть.
Хочеш бути, як владчина,
Та під іронічний сміх
Обертати на трачнина
Вірних підданців своїх.
Хочеш гратися зі мною,
Наче киця з мишачком.
Хочеш спати з сатаною*

*І молитися тайком.
Хочеш... Я так само хочу
Мати лише тебе одну —
Як чортицю, поторочу,
Монахино і княжну.*

Мрію, що одного дня в моєму житті з’явиться людина, чий розвиток та інтереси дозволять гідно використовувати Твої рядки феноменальної інтимної лірики заради відкриття нових граней процесів та переживань індивідууму в любові і сексуальності, які є найскладнішою та найважливішою матерією для дослідження людського буття.

Твій учень Василь Стус вірно чекає із папірцем, який тримав біля серця в тюрмі, де було написано його *Credo*, автором якого був Ти:

*Не бійсь нічого, доки я з тобою.
Йди і правду людям говори!
Не жди ніколи слушної пори —
Твоя мовчанка може стать ганьбою!*

Вірю, що також й інші великі борці за свободу, правду та гідність, які були Твоїми друзями, Тебе там зустрінуть: Тетчер, Буш-старший, Гавел, Тичина, Сосюра, Іван Павло II, Малишко, Макух, Лук’яненко, Сахаров, Білаш, Дудаєв, Симчич, Чорновіл, Лубківський і багато-багато-багато інших славетних та істинно добрих і сильних справжніх людей, з якими Ти мав духовні зв’язки за життя.

Ти заспіваш із ними своїх пісень в товаристві геніального Івасюка, якого стратили совіти, бо боялись запального мужа з рідкісним пісенним даром. Передай йому від мене, що коли я прогулююся з друзями по Личаківському цвинтарю у Львові, завжди його відвідую та включаю свою улюблену пісню “Над морем”, яку ви разом створили.

Хочу виділити Твого першого вихователя — старшого брата Петра. Його стратили через наклеп сусіда за діяльність в ОУН/УПА. Передай йому, що мазепинка, яку Ти знайшов в братській могилі, коли його відкопував, аби перепоховати із почесними, як це годиться герою, який віддав життя за правду, збережена до сьогодні, бо Ти за нею пильнував, як за зіницею ока, і вона була із Тобою на всіх найважливіших мітингах та подіях, бо Ти вірив, що душа Петра допомагає Тобі в боротьбі за незалежну Україну.

Я даю Тобі обіцянку, що тепер я буду пильнувати за тою мазепинкою! Кожен раз, коли триматиму її в руках, буду відчувати честь, що її носили мої кровні родичі.

А від блазнів, які будуть зустрічатись по дорозі — а певен, що їх буде багато (бо ворона завжди хоче напасти на орла!), прошу Тебе, обороняйся наступними рядками:

*Я — перше речення святого дня
Із Акту проголошення держави.*

*Не вб’є мене ця підла маячня,
Це віроломство нище і лукаве.*

*Не проклинастиму, а навпаки
Хвалитиму пекельний голос Юди,
Що розбудив мене й на всі віки
Заклав мій біль в мого народу груди.*

*І також:
Вмирає нація, а ви,
Напівділки, напівпоети,
Тихенько живе, мов кмети
Комуністичної панви.*

*Продажні, наче ті курви,
Безликі, наче табурети,
Лякливі, як душа трепети,
Пильнуєте свої хліви.*

*Пильуйте й бережіться Руху,
Своє сумліннячко любіть
Гидливо, наче п’яну шлюху!
Та жити ви мене не вчіть,
Бо ваша повзаюча хіть
Не для скресаючого духу!*

Останній вірш — це мої улюблені рядки, адресовані зрадникам у найважливіші для України дні 1991 року.

Давні мудреці, у вченнях яких Ти шукав ліків для порятунку і навичок для життя, вірили, що Муж після смерті попадає на так звані острови блаженства, де він зможе відпочити після проходження життєвого шляху, який був обтяжений запеклою боротьбою за найвищі ідеали правди, совісті і всі можливі рівні свободи.

Вірю, що Ти там знайдеш собі місце!
Вічна Пам’ять великому Дмитрові Павличку в усіх масштабах і гранях!

Із поклонами та вдячністю, що Ти дав мені фундаменти і я переріс в Людину, хоч міг зігнати під впливом соціуму. Плебси не створені для того, щоб думати, а щоб просто жити. Дуже часто для них адаптація — це моральне падіння, а вміння жити — бути підлим вовком в овечій шкурі...

На превеликий жаль, таких більшість.
У “Діалогах” Сенека розказує про те, скільки недостойних і тупих людей купаться в розкоші, які їм дала фортуна через шарлатанство, та вважають себе людьми шляхетної вдачі, а насправді, вони просто бояться почути правду в очі від випадкового перехожого.

Твоє орлине виховання підняло мене вище, ніж політ тупої, цинічної, підлої та вічно голодної до вигоди ворони!

*Коли надійдуть танки й бетеери,
І вдарить по знаменах кулемет, —
Ті вмруть, а ті сховаються в печери.
Та на майдані лишиться поет.*

*Він буде сам під кулями стояти
Без наляку й жалю, як Прометей,
І кров стече... Рабів народить мати,
Та він оберне знову їх в людей.*

*Він знов оберне в Дух скорботне тління,
Знов надає хто ми, звідкіля.
І знов на площах закричить каміння,
І вбивці рушать знов з-під стін Кремля.*

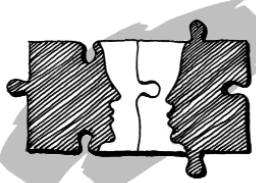
*Знов буде бій! Будуть підступні чвари,
Знов честь укрита буде наяву,
І знову нас клястимуть яничари,
Наволошки вітаючи Москву.*

*І знов розтануть людських душ мерзлоти,
І знов імперію ошкірить сказ,
І буде так продовжуватись доти,
Допоки правда не прийде до нас.*

*В століттях буде так! І жодна зміна
Не станеться в перебігу епох,
Допоки не воскресне Україна,
Бо він так хоче — наш безсмертний Бог.**

*Твій внук і учень Данило
29 січня 2023 року*

*Вірш “Пророцтво” надруковано в газеті “Літературна Україна” 9 березня 1991 р.

Василь Бондар: Друга половина людського життя закономірно складається з ювілеїв. У кожного своє ставлення до них: усе залежить і від характеру ювілянта, і від обставин, навіть від віку... Григорію Дмитровичу, у вас позаду не один ювілей, і мені здається, що нині у вас помінялось ставлення до них. Чому?

Григорій Ключек: У молодості я серйозно займався спортом. У студентські роки досягав непоганого результату в спринті, виконав навіть норму кандидата в майстри спорту. Знаю відчуття, коли ти першим торкаєшся фінішної стрічки. Зараз, коли позаду залишилася чимала відстань життєвого марафону, не дуже поспішаєш до фінішної лінії... Навіть не хочеться думати, що вона десь попереду. Тож тепер дні народження та ювілеї не радуєть...

В. Б. Ви людина, як на мене, раціональна, педантична, пунктуальна, відповідальна, не побоюсь сказати – запрограмована... Хто і що зробили вас таким? Якою бачилась вам перспектива дорослого життя? І чи задоволені результатами своїх юнацьких проєктів?

Г. К. Не знаю, як щодо моєї раціональності, педантичності, пунктуальності – з боку видніше. Але щодо запрограмованості ви точно помітили. Зі студентських років я запрограмував себе на досягнення певного наукового результату. На другому курсі написав дослідження про ритмомелодію поеми Тараса Шевченка “Гайдамаки”. Цю роботу помітили, відзначили. Відчув, що проблеми поетики, художності літературного твору – це моє. Поступово заглиблювався в ці питання. З часом мета конкретизувалася.

Деякий час під впливом професора Григорія В'язовського займався психологією художнього сприймання. І це допомогло мені виробити нові підходи до аналізу поетики літературного твору – вони були успішно застосовані під час аналізу поетики “Сонячних кларнетів” Павла Тичини. Сформувалися методологічні принципи аналізу художності літературного твору шляхом моделювання впливу художнього тексту на реципієнта. При цьому використовувався інструментарій психологічної науки. Цей метод я випробував на значному літературному матеріалі – було видано кілька монографій. Мої пошуки підтримали найавторитетніші в 60-70 роках теоретики літератури – Леонід Новиченко, Роман Гром'як, Михайло Гіршман.

Цей підхід вивів мене на іншу проблему, вирішенню якої я віддав чимало часу та сил. Поставлена мета – створення теорії літературного твору. Бо ж існував парадокс: існує така наука як теорія літератури. А літературний твір, який є головною одиницею літератури, не був теоретично осмислений як об'єкт, наділений здатністю

Григорій КЛОЧЕК: “У мене немає часу на хобі”

5 березня відзначає високий ювілей знаний в Україні вчений, педагог, літературний критик, автор численних книг з літературознавства, у минулому – випускник Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, вчитель, директор школи, перший керівник обласної організації НСПУ, а нині – багатолітній керівник кафедри, екскректор Центральноукраїнського університету у Кропивницькому, доктор філологічних наук, член Академії наук вищої школи України Григорій Ключек.

“Чи треба вистрілювати всіх вовків?” – над цим та іншими цікавими запитаннями розмірковує ювілянт напередодні свого 80-річчя.

створювати художні сенси, доносити їх до читача, заряджати його художньою енергією. Довелося вирішити багато питань, допоки не сформувалася цілісна теорія літературного твору. Я її трактую як таку, що має назву “системологічна теорія літературного твору”, тому що твір бачився, розумівся, пояснювався як функціонуюча система. Її достовірність, методологічну спроможність перевіряв аналізом багатьох творів. Підготував навчальну дисципліну для магістрантів, видав навчальний посібник “Синергія літературного твору”.

А далі, після вирішення цих завдань теоретичного характеру, – звернення до творчості Тараса Шевченка, до есеїстики Євгена Маланюка...

Ось така цілеспрямованість... Кожне нове завдання, що поставало переді мною, витікало з попереднього, продовжувало його.

В. Б. А які найзначиміші події ви виділили б у своєму житті? Дві-три.

Г. К. Подій визначних було багато. Але назву лише одну. На п'ятому курсі навчання в університеті я зустрів свою долю в особі чарівної третьокурсниці. Довелося докласти чимало зусиль, щоб одного разу вона погодилася на мою пропозицію... Звати ту третьокурсницю Віра Вишневецька. Мати таку дружину – це найбільша в житті удача. Жив і працював, відчуваючи надійний тил. Вона – перша помічниця та порадниця в усьому. Можливо, саме тому я ніколи і ні в чому не заздрю...

В. Б. Ви народились у Польщі, а дитинство і юність минули на півдні України. Що означають для вас ці місця?

Г. К. Мою родину разом із кількома десятками інших сімей етнічних українців із Холмщини взимку 1945 року розвантажили з небагачим хатнім майном на станції Затишшя, що на Одещині. Розселили в селі Торосове в будинках німецьких колоністів, яких відправили в казахські степи. Пам'ятаю, що навколо села були плантації виноградарників та доглянуті сади – німці вмівали хазяйнувати.

Щоб розповісти, як вихідці з Холмщини пристосовувалися до нового для них радянсько-колгоспного життя, треба було б написати окреме дослідження. До речі, Григорій Гусейнов не раз підбивав мене до написання спогадів на цю тему.

Тут я закінчив школу. Так склалося, що після закінчення університету та однорічної служби в армії я повернувся в Торосове, два роки працював директором школи. За цей час встиг організувати будівництво нової двоповерхової школи. Зараз підтримую зв'язки з директором цієї школи, на її сайті роздивляюся світлина, бачу знайомі прізвища... Взагалі не буває дня, щоб я не згадував своє село.

В. Б. Професор і академік, відома постань в українському літературознавстві –

це вже звершений факт. А які в юності, молодості були інші вибори трудового шляху, омріяні задуми, відкинуті спроби реалізації себе як особистості? Хто на вас впливав?

Г. К. Якихось вагань у виборі життєвого шляху не було. Хто вплинув на мій вибір? Сільська бібліотека, яку пам'ятаю до найменших дрібниць. Невеликий читальний зал, де на столах лежали підшивки газет та кілька журналів, серед них, окрім “Огонька” та “Нового мира”, були “Вітчизна” і “Дніпро”, завдяки яким я знайомився хоч і з соцреалістичною, та все-таки тогочасною українською літературою.

Була й інша кімната – книгосховище, де я знаходив іншу літературу, яку перечитав-переглянув майже всю. До речі, ця сільська бібліотека серйозно русифікувала читачів. Мінімум україномовних книжок... Дерусифікували мене Тарас Шевченко, улюблений поет моего батька, сільського коваля, та кількатомне видання Лесі Українки...

Все це визначило шлях до філологічного факультету Одеського університету, куди я вступив, тримаючи в наплічнику жезл майбутнього письменника. Як активний

Григорій Ключек – директор фрунзівської СШ, 1970 рік

учасник літературної студії часто виступав у дискусіях з аналізом творів інших членів літстудії, виконуючи роль літературного критика. А ще – перша наукова робота, перша публікація в “Літературній Україні”, висока оцінка Василем Фашенком моєї дипломної роботи, рекомендація в аспірантуру – і ось я вибираю шлях літературознавця. Так що поета/прозаїка з мене не вийшло...

В. Б. Наприкінці минулого століття у вузах нашого краю працювала когорта відомих усій України літературознавців: Микола Смоленчук, Василь Марко, Світлана Барабаш, Володимир Панченко, Леонід Куценко... Якийсь час це була навіть одна кафедра, вами створена. Сьогодні з усіх названих лишилися тільки ви. Є ще лавреати премій, з

молодших, але... Не діймає самотина?

Г. К. До названих прізвищ треба додати ще Олега Попова, автора слів кількох пісенних шлягерів, та Олександра Домаранського – пізніше високого освітянського чиновника.

Так, це був склад кафедри, який нині називають золотим. Кафедра досягала таких успіхів, що за досвідом приїжджали представники столичних університетів. Щорічна наукова продукція – кілька монографій та більше сотні статей. Панувала рідкісна для науково-творчих колективів атмосфера взаємоповаги. Творчий успіх когось одного з членів кафедри радував інших. Постійні презентації нових книг, які завершувалися дружніми застільними бесідами. Гадаю, така атмосфера обумовлювалася тим, що кожному члену кафедри була притаманна своя родзинка, що шанувалася іншими.

Усі члени кафедри були фанатами науки про літературу. І всі вони фактично представляли останнє покоління “епохи Гутенберга”, тобто епохи книжки, епохи, коли художня література завершувала час справжньої “королеви мистецтв”. А потім “епоха Гутенберга” досить стрімко почала переформатовуватися в іншу епоху, яку я називаю “епохою Цукерберга”, засновника соціальної мережі Фейсбук. Це епоха, коли книжка втрачає свою значущість, а її місце займає гаджет, Фейсбук, інші соціальні мережі, пристосовані впливати на свідомість людини, послугуючись витонченими технологіями. Таким чином у молоді, яка годинами сидить, вдвляючись у смартфон, формується кліпове мислення, синдром дефіциту уваги.

Недавно підрахував, що за роки роботи в університеті під моїм керівництвом було підготовлено та захищено 4 докторські та 17 кандидатських дисертацій. Але ось уже 5 років я не беру аспірантів. Чому? Є чимало розумних студентів. Але це студенти нового покоління, вони вже частково виховані в умовах епохи Цукерберга. Вони вже не здатні фанатично віддаватися науці про літературу, не бачать у цьому потреби.

В. Б. У шевченкознавстві кількома книгами ви сказали вагомє слово. І до вас ось уже понад півтора століття багато науковців і читачів намагались розгадати чар і потужність Шевченкового генія. У чому полягає цей феномен? Він вузьконаціональний чи планетарний?

Г. К. Розгадку чару й потужності Шевченкового генія треба шукати у природі його геніальності. Його інтуїція, точніше, надінтуїція, надзвичайно прониклива. І це надає його творам пророчості, отже, здатності оновлюватися в часі – набувати актуальності в кожну нову епоху. Він першим у світовій літературі став автором твору з глибоким антиколоніальним змістом (“Кавказ”). Першим охарактеризував, причому зробив це не тільки оціночно, а й системно, різнобічно і при цьому дуже точно, сутність російського імперіалізму (поема “Сон” – “У всякого своя доля...”).

Євген Маланюк, один із найкращих аналітиків Шевченкової творчості, про поезію “Мені однаково, чи буду...” відізвався як про найбільш пророчу у світовій літературі. Щоб перекоонатися в цьому, звернімо увагу, як по-новому сприймаються зараз, у час рашистської навали, початкові рядки з поезії “Катерина”: “Кохайтеся, чорнобриві, та не з москалями...”

Щодо його вузьконаціональності чи планетарності візьмімо до уваги Франкову тезу: що більше поет виражає сутність своєї нації, то більше він цікавий всьому світу. А Шевченко – поет глибоко національний. Щоправда, Євген Маланюк кілька разів висловився, що його поезія є “герметично закритою” для людей інших культур. Так, мова поезій Шевченка напоєна, за словами Івана Франка, “соком народних пісень”. І тому його твори так дохідливо та вражаюче впливають на українців –

Фронтмен гурту “Тінь Сонця” Сергій ВАСИЛЮК: “У нас усіх є шанс повернутися з війни переможцями”

Від початку 2000-х, коли про себе яскраво заявив фолк-метал гурт “Тінь Сонця”, минуло стільки часу, що на його філософських національно-патріотичних піснях виросло ціле покоління молоді. Найвідомішою композицією гурту багато років була пісня “Козаки” з другого альбому “Полум’яна рута” (2007), під яку виходив на ринг боксер Олександр Усик. Цю ж композицію обрано музичною візитівкою Національної збірної України з футболу на Євро-2016. А пісня “Меч Арєя” (на слова Василя (Живосила) Лютого) стала одним із неформальних “гімнів АТО” серед військовослужбовців ЗСУ, зібравши кілька мільйонів переглядів на YouTube.

Євген БУКЕТ

У жовтні 2016 року на фестивалі “Голосівська кривка” в Києві гурт “Тінь Сонця” вперше виконав сучасну версію гімну українських націоналістів “Зродилися ми великої години”. 24 серпня 2018 року адаптований до сучасних умов варіант цієї пісні прозвучав на параді до дня Незалежності України, ставши потому маршем українського війська.

З лідером “Тіні Сонця” Сергієм Василюком ми товаришуємо з 2003 року, коли разом належали до молодіжної громадської організації “Молода Просвіта”. Сьогодні Сергій Василюк — старший солдат 112-ї окремої бригади Територіальної оборони Збройних Сил України (ОБр ТрО ЗСУ).

— Я знаю, що з перших місяців війни на сході України ти почав активно підтримувати бійців ЗСУ та добровольчих батальйонів у зоні АТО. Розкажи про свій досвід знайомства з війною.

— В Амвросіївці мій перший концерт відбувся 7 квітня 2014 року. Тоді ще навіть АТО не оголосили, а всі вже чекали нападу росіян. Концерт ініціював і організував армієць Олексій Пастернак, який дуже багато зробив для наповнення національною ідентичністю, культурою, історією нашого війська. Серед іншого, він був продюсером кліпу “Марш нової армії”, також саме за його ініціативи ми вперше виконали славень “Зродилися ми великої години” у 2016 році.

Я побудував свій концерт таким чином, що між піснями розповідав історію взаємовідносин Києва і Москви, України-Руси і московії за останні 900 років, починаючи від Андрія Боголюбського. Також торкався цікавих персонажів, які певний час вірили в союз з московою, але розчарувалися в ньому, — від Богдана Хмельницького й Івана Мазепи до Миколи Скрипника з Петром Шелестом. І ця перша концертна програма, звісно, запам’яталася.

До повномасштабної війни, коли я був волонтером від культури, я не бував тільки в Широкиному, Шастя, Станиця Луганська, Маріуполь, Лебединське, Волноваха, Красногорівка, Авдіївка, Курахове, Лисичанськ, Северодонецьк... усіх відвіданих місць і подалі, і ближче до фронту вже й не пригадаю.

Досить багато виступали разом із гуртом “Тінь Сонця” за сприяння волонтерського об’єднання “Музичний батальйон”. Навіть у межах туру-презентації альбому “Буремний край” 2016 року ми заїжджали в Торецьк, Слов’янськ і Бахмут. До речі, в Бахмуті була дуже гарна зала музичної академії з фантастичною акустикою. Мені сказали, що її розбомбили, але ми цю залу не-

одмінно відбудемо після нашої Перемоги, там обов’язково будуть виступати барди та кобзарі зі своїми акустичними інструментами.

— 24 лютого 2022 року...

— Це була дуже тривожна, огидна за відчуттями ніч. Вибухів я не чув, але мені зателефонував мій побратим Вадим Кудобенко і сказав: “Сергію, почалося все-таки”. У перші дні я максимально турбувався про безпеку своєї родини. Вивіз дружину і дітей у безпечне село в Київській області та долучився до оборони України на ржищівському блокпосту, що називається Марушкова, на в’їзді з боку Києва. У нас майже не було зброї, але ми виконували важливу патрульну місію.

За станом здоров’я до Збройних Сил я одразу потрапити не міг, хоча й хотів. А от у територіальну оборону — в 130-й батальйон, який базувався в Солом’янському районі Києва, пішов. Єдине, що мене пов’язувало з цим районом, — це те, що я народився на Севастопольській площі і десь там закопана моя пу-

— Якою була твоя мотивація — йти добровольцем у військо, захищати Україну?

— Мене мотивували дві причини. По-перше, в репертуарі “Тіні Сонця” головною темою є українська героїка. Починаючи з альбому “Буремний край” ми співали про сучасні події, до того — оспівували героїчне минуле, яке проєктували в сьогодення. Тому мені було б навіть незручно не долучитися до війська. А друга причина в тому, що я, мабуть, не писав би таку музику, не співав би таку пісню, якби не було в мені духу воїна, якби я в дитинстві не захоплювався військовими іграми. Просто з гітарою в цей вікопомний час я б почувався неповноцінно.

На деяких наших бойових позиціях я відчував якесь вояцьке щастя, коли ти певні свої дитячі мрії реалізуєш у дорослому віці. Коли ти пересуєшся різними стежинами на свій спостережний пункт і назад, дивишся, щоб тебе не обстріляли, щоб дрони не бачили. Це все насправді надзвичайно цікаво — інколи я навіть сумую за тим періодом служби.

Я довго був у піхоті, зараз займаюся підтримкою бойового духу наших підрозділів, їжджу в спеціальні відрядження — мотивую піснями. Можливо, в цьому сенсі я романтик, але війна любить сміливих. Головне — вірити, що все буде добре, не робити дурниць і зберігати холодну голову. Тоді все буде нормально, і ти максимально ефективно виконаєш своє бойове завдання. З цієї вірою і самоустановкою набагато легше виживати в екстремальних ситуаціях.

— Що б ти хотів побажати новобранцям, які починають свій шлях Героя?

— Вороги закидають нас “м’ясом”, адже в росії пів мільйона мобілізованих. І наші хлопці на “передку” інколи просто не встигають цю орду знищувати, тому що вони сунуть з усіх боків. Я вважаю, що треба допомагати своїм побратимам на передовій. Тому нічого поганого в тому, щоб мобілізувати й у нас хоча б ті ж пів мільйона, які допомогли б нищити окупантів, я не бачу. Не треба боятися мобілізації. Якби я зараз не служив, то знову б пішов до військкомату записатися в добровольці. Адже у нас усіх є шляхетний шанс повернутися з війни переможцями.

Барабанщик “Тіні Сонця” Пилип Харук на початку війни з певних причин добровольцем не пішов, але потім потрапив у Збройні Сили України. Він дуже хвалить своїх командира взводу та командира роти. З одного боку, Пилип у бою, але водночас, завдяки мудрому командуванню, в безпеці. Тож не треба боятися долучатися до боротьби. Тим паче,

кожному бійцю підбирають місце служби відповідно до його знань, навичок, кваліфікації.

Ось ще приклад: я мав честь познайомитися з людиною, яка потопила крейсер “Москва”. Я б на його місці все життя сидів у кабіні ракетного комплексу і радів, але його зараз підвищили і тепер він виконує важливу тилу роботу. Тому служити в армії — це далеко не завжди сидіти в окопі “на нулі”. Іноді на другій лінії чи в штабі можна принести не менше користі для нашої майбутньої Перемоги.

На мою думку, зараз дуже почесно перебувати в складі Збройних Сил України, відчувати себе частиною вояцької родини, де кожен приносить свій внесок у нашу спільну Перемогу. Я теж радий, що є частиною цієї непереможної української системи!

— Хлопці з передової пишуть, що найпопулярніша пісня на війні — “Меч Арєя”. Розкажи про цю пісню.

— Спершу треба згадати однойменний історичний роман Івана Білика, який вийшов ще в 1972 році — в часи певної “відлиги” в урсьр. Він був бестселером. У романі розповідається про київського князя Богдана Гатила, історичним прототипом якого був Атілла, про його київське походження і героїчні походи в Європу.

У 2001 році мій старший побратим Василь Лютий написав за цим романом пісню чи, точніше сказати, цей роман дещо вплинув на написання пісні “Меч Арєя”. Окрім автора (альбом “Щит Перуна” 2002 року), її колись давно (здається в 2007 році вперше) виконував гурт “Говерла”, потім — “Гайдамаки”, потім уже ми спробували. Але “Меч Арєя” став однією з музичних візитівок “Тіні Сонця”. І те, що її люблять на фронті, дуже приємно.

— Чи багато нових пісень написано після 24 лютого минулого року?

— За останній рік я не написав жодного тексту до пісні. Я часто себе запитую: чому? Коли я писав пісні раніше, то спирався на історичні нариси, включав уяву. А коли я став учасником війни, мені стало складно написати про війну текст, яким я був би задоволений. Можливо, на мене війна в творчому плані впливає не найкращим чином. Боюся здатися комусь божевільним, але війна — це такий “кайф”, який не можна описати. Принаймні я поки що не можу цього зробити. Я шукаю рядки, які були б максимально влучними. Бо писати щось на кшталт “я сумую”, “я страждаю”, “мені тяжко” чи “ми — герої” — це все не те. Мені хочеться чогось такого, щоб відчувалася бойова “розполага”, бойові стежки, знакові дерева, якісь пам’ятні окопи,

улюблена робота з досвіду піхотинця. Поки що в мене самого не виходить.

Але завдяки поетам, які пишуть вірші, у мене народилося кілька пісень. Перша, яка виникла і була презентована під час війни, — “Новий світанок” на слова світлої пам’яті Юрія Руфа, який був військовослужбовцем і загинув у Полтавській 1 квітня. Це був останній вірш на його сторінці у Фейсбукі. У нього цікаві постичні образи, я би такого не написав.

Дві пісні на слова Василя Ковтуна — “Незламна віра в Перемогу” і “За Україну-неньку”. Останню ми презентували на День Незалежності з оркестром ОК “Схід” у дистанційному режимі. Вони зробили класне аранжування, записали оркестр у себе в Дніпрі-Січеславі. Потім мої хлопці записали решту в Києві, а я вже записував голос у Харкові, коли була можливість відпроситися.

І ще дві найновіші композиції — “Бути разом” і “Карабін” на слова мінометника 130-го батальйону, а в мирному житті — журналіста Мирослава Отковича.

“Карабін” — пісня світлої пам’яті Івана Бушука. Позивний “Карабін” від назви Іванового рідного села Карабінівка Дніпропетровської області. Зараз його батько Олександр та сестра Наталя, які є досить відомими волонтерами, живуть на вулиці, названої на честь їхнього сина і брата.

А вірш “Бути разом” Мирослав Откович присвятив своїй коханій Лолі Довгань, потім я його поклав на музику. Це найновіша композиція, яку ми презентували на новий рік, зняли “окопний” кліп силами мого 130-го батальйону.

— Якою уявляш Перемогу України?

— У мене є побратим “Риба”. Хочу передати йому вітання і сказати, що ми неодмінно зустрінемося після Перемоги. У нас є особливе завдання і особлива місія, про яку знає тільки він. Ми маємо дещо зробити — і ми неодмінно це зробимо.

Я реаліст і думаю насамперед про те, як наблизити цю Перемогу. І знаю, що це дуже складний процес, бо це — велика політика. За логікою речей ми мали би святкувати Перемогу в Москві. Хочеться вірити, що так і буде. Але через те, що є небезпідставний страх західних країн щодо неадекватності росії в планетарному масштабі, то скоріше за все наша Перемога на цій фазі війни відбудеться в якійсь іншій спосіб. А Перемогу в Москві ми святкуватимемо вже під час наступної фази.

Будемо вірити, що кожен з нас матиме щасливу долю, пройде цю війну і повернеться з неї переможцем. Я вірю, що ми неодмінно перемаємо!

Про що розповіли тројанди

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото із сайту театру

— Основою для вистави стала не п'єса, — розповів режисер-постановник. — У сценічному діалозі з глядачем ми згадали доньку Наталії Колесніченко-Братунь, яка двадцять років тому юною залишила цей світ. Нам видалося це цікавим і містичним водночас — прем'єра через двадцять років.

Зізнаюся, що коли вперше прочитав цей матеріал, то мав сумніви щодо його сценічного вирішення. З одного боку багато персонажів, а з іншого — вони не мають драматичного розвитку, не складають єдиної драматичної картини. Вони не зв'язані у вузол якихось стосунків, які б динамічно змінювали, або розвивали ситуацію. Немає інтриги, здавалося б, такої необхідної для драматичної вистави.

Але мені видалася зворушливою історією ця простота існування дівчинки, яка абсолютно себе не усвідомлювала якоюсь особистістю, не дуже замислювалася про життя, а була до нього просто відкритою. Багато життєвих роздумів, якихось аналогій з власним життям, надали більшої зацікавленості у цьому матеріалі.

Ми зійшлися з авторкою, і я радий, що наші роздуми, проєкти щодо втілення цього проєкту сподобалися незалежній фундації “Art for Victory”. Вони довірили нам зробити цей матеріал.

За час війни ми провели фестиваль “Київ травневий”. Також я долучився до кількох прем'єр, що вийшли в нашому театрі, а вистава “Мовою тројанд” — моя перша самостійна постановка за останній рік.

Воєнна обстановка, що постійно змушує думати про сенс і фініш життя, є важливою складовою цієї вистави. Тривога на вулиці і тривога в серці певним чином коригуються між собою. Цікава деталь, коли острах за май-

Серед прем'єр, які відбулися за рік Великої війни в Київській академічній майстерні театрального мистецтва “Сузір'я”, багато театралів звернули увагу на виставу “Мовою тројанд” в постановці народного артиста України Олексія Кужельного за твором сучасної письменниці Наталії Колесніченко-Братунь.

бутню хвилину додає гостроти відчуття та важливості моменту.

У моєму житті вже не вперше складається ситуація, коли мені зустрічається виконавець чи виконавиця, потрібні саме в цей час. Не те, щоб я когось шукав чи хтось шукав мене — просто відбувається зустріч. А я сповідую правило, що кожна людина, яку ти зустрів на своєму життєвому шляху, варта того, аби в неї закохатися, варта того, аби її обожнювати. Далі різні деталі, подробиці, і ти можеш її любити, наскільки це тобі вдається.

Згадую виставу “Новеченто”, яку зіграв Стас Мельник — прекрасний актор, який тоді не мав роботи. Лише грав у “Сузір'ї” з батьками на заміні, але не працював у жодному театрі. Мені дуже хотілося, щоб цей талант знайшов реалізацію. Сьогодні у Стаса концерти, вистави, купа роботи. Я щасливий, що такий старт молодий актор отримав саме у виставі, яку я поставив.

Хотілося, щоб така сама доля спіткала і Анну Михайличенко в цій роботі. Хоча людині без достатнього сценічного досвіду зіграти самостійно виставу тривалістю годину і двадцять хвилин — це так само, як піти на марафон, не маючи підготовки до великих дистанцій. Але мені здалося, що вона на це здатна, що вона на це націлена, що у неї є на це сили. Її викладачі з театрального університету розповіли, що дівчина вольова, цілеспрямована, вмє підкорити все заради мети, до якої прагне.

Спершу я хотів зайняти в цій виставі іншу випускницю Театральної майстерні Миколи Русковського, але вона поїхала за кордон. А її колеги по майстерні

запропонували звернути увагу саме на Аню.

Не буду приховувати, що наші перші репетиції, перші розмови не дуже мене захопили. Але з кожною зустріччю зростала моя зацікавленість. Щоразу Анна чимось новим виявляла себе. Вже після п'ятої репетиції був упевнений, що ми пройдемо разом цей шлях до кінця.

Тепер щодо сценографії. Мені подобається, коли вистава виникає, мовби ні з чого. Якась мотузка може стати частиною дзвону, або плетивом долі. Одна з причин такого підходу полягає в тому, що нам ніде тримати декорації, наш театр не має складських приміщень. До того ж ми їздимо зі своїми виставами. А на фестивалях важливо мати такі декорації, аби вони вражали і щоб вмішувалися у валізу.

З іншого боку, для мене декорації — це предмет для гри. Це той предмет, який набуває різних значень. Мотузка не залишається мотузкою, а тканина не залишається тканиною. Спортивна бігова доріжка, приміром, може виявитися нескінченним шляхом, який кудись тебе веде. Не знаю, чи ці складові з'єдналися в одне ціле. Мені хотілося, щоб були якісь знаки, які будуть розвиватися, які треба буде розгадувати.

Щодо відео — на сьогодні це важлива складова декорації. Щоразу шукаю інший хід, як його використовувати. Щого року хотів зробити елементом спогадів героїні. Намагався через відео передати світ її життєвих відчуттів. Тому тут присутній образ феєрверків та букетів тројанд на металевій сітці (відеоряд Юрія Очкурєнка).

Актриса має прожити на очах

глядачів ціле життя. Хай і коротке, але життя, що складається з різних вікових елементів. І мені видається доцільним, аби костюм підкреслював ці речі. Дуже задоволений роботою художниці по костюмах Ірини Горшкової. Вважаю, що костюм у виставі допомагає створенню образу.

За допомогою різних елементів ми намагалися створити живу героїню, її образ. У цьому нам також допомагають пластика і музика (композиторка Тетяна Шамшетдінова).

Задоволений реакцією глядачів під час перших показів вистави, колег по сцені, театральних оглядачів. Після спектаклю була чудова атмосфера поваги до творчості, розуміння важливості мистецтва.

Ми бачимо, як мистецтво само себе стверджує в ці страшні дні, наскільки воно самодостатнє. У Києві немає жодного театру, який би не відреагував на ті події, що сьогодні відбуваються в Україні. Весь світ дізнається про Україну не лише з новин з поля бою, а й від наших артистів, які виступають по всій Європі і по всьому світу. Велика шана акторам, які сьогодні на фронті.

З іншого боку, культура і мистецтво кинуті сьогодні напризволяще: немає фінансової допомоги, уваги та поваги від осіб, які мають цим опікуватися.

Як голова Київської організації Національної спілки театральних діячів України добиваюсь того, аби була можливість провести 30-те ювілейне вручення премії

“Київська пектораль”. Не знаю, що з того вийде.

— Моєю метою було створити єдиний драматичний текст, у якому монологі героїні перепліталися з поетичними рядками юної поетеси Ольги Колесніченко (1980—2003), — продовжила розмову **Наталія Колесніченко-Братунь**. — А в змістовому наповненні виділялася вічна тема боротьби цінностей — духовного, творчого і матеріального, прагматичного і словесного. Режисер Олексій Кужельний дав фахову та креативну сценічне життя тексту. Його постановка, декорації, костюми, музичне та світлове оформлення словесні символізму та витримані на високому естетському рівні. Вражає емоційністю й ширістю гра актриси Анни Михайличенко. Відчувається, що виставу створювала команда однодумців. І я рада, що є однією з них.

— Я вдячна долі за можливість роботи в театрі в наш важкий час саме над цією реальною історією, яка подарувала мені світло, — зізналася **Анна Михайличенко**. — Ця дівчина прожила на Землі 22 роки, але вона встигла відчуття все, що дає нам Бог: радість, страх, самотність, любов, біль... Я впевнена, що це було щасливе життя, бо дівчина не боялася жити так, як відчувала і при цьому вмєла зустріти кожен нову мить на своєму шляху в повноті, чесно, відверто і радісно. Вона сильно довіряла собі і зуміла зберегти чистоту душі, з якою кожен з нас народжується на цей світ, тому ця дівчинка і залишається у вічності...

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 3030034600002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулася:

1. Олена Фещенко, м. Черкаси — 1000 грн.

<p>Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.</p>	<p>Шеф-редактор Павло МОВЧАН</p>	<p>Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК</p>	<p>Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001</p>	<p>Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.</p>
	<p>Відповідальна за випуск Любов ГОЛОТА</p>	<p>Відділ культури Едуард ОВЧАРЕНКО 279-39-55</p>	<p>E-mail: slovo_prosvity@ukr.net http://slovoprosvity.org http://prosvitanews.org.ua</p>	<p>При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.</p>
	<p>Редколегія Любов ГОЛОТА (голова) Павло МОВЧАН Микола ТИМОШИК Георгій ФІЛІПЧУК Микола ГОЛОМША Юрій ГАНДЗЮК Галина ДАЦЮК Євген БУКЕТ</p>	<p>Літературна редакторка Галина ДАЦЮК Коректорка Олена ГЛУШКО</p>	<p>Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.</p>	<p>Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617</p>

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.